

Sofia Laamanen

PERHETYÖN VAIKUTTAVUUS SAVIS-
TON KOTI OY:SSÄ
Päihdenuoren vanhempien kokemana

Opinnäytetyö

Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto

Sosiaalialankoulutus

2022

Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu

Tutkintonimike	Sosionomi (AMK)
Tekijä/Tekijät	Sofia Laamanen
Työn nimi	Perhetyön vaikuttavuus Saviston koti Oy:ssä päihdenuoren vanhempien kokemana
Toimeksiantaja	Saviston koti Oy
Vuosi	2022
Sivut	49 sivua, liitteitä 6 sivua
Työn ohjaaja(t)	Tuomo Paakkonen

TIIVISTELMÄ

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, millainen vaikuttavuus perhetyöllä on päihdenuoren vanhempien kokemana Saviston kodissa. Tutkimuksessa selvitettiin, täyttyvätkö perhetyön tavoitteet ja onko perhetyö vaikuttavaa.

Opinnäytetyön teoreettisessa viitekehyksessä tarkasteltiin lastensuojelua, sijaishuoltoa, perhetyön käsitettä, perhetyöntekijän ammattietiikkaa sekä Saviston kodin perhetyön tavoitteita suhteessa vaikuttavuuteen ja sen arviointiin. Lisäksi teoreettisessa viitekehyksessä käsiteltiin päihteitä ja niiden käyttöä. Opinnäytetyön tutkimuskysymyksiä, aineistoa, työn luotettavuutta ja menetelmiä kuvattiin tutkimuksen tavoitteiden ja toteuttamisen alla.

Tutkimusmenetelmänä oli laadullinen sekä määrällinen ja aineisto kerättiin sähköisenä kyselynä. Aineisto koostui perhetyötä saavien päihdenuorien vanhempien vastauksista. Kyselyaineiston analyysimenetelmänä käytettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysia ja tilastollista menetelmää.

Opinnäytetyön tulosten mukaan perhetyö on määrällisesti mitattuna pääasiassa vaikuttavaa ja perhetyön tavoitteet täyttyvät. Laadullisen menetelmän avulla perhetyölle saatiin kehittämissuhteita, joiden avulla perhetyöstä saadaan vaikuttavampaa. Kehittämissuhteiksi nousivat tiedon kulun parantaminen ohjaajien välillä ja hoidon läpinäkyvyys sekä moniammatillisuuden lisääminen.

Asiasanat: Perhetyö, perhetyön tavoitteet, päihteet, vaikuttavuus

Degree title	Bachelor of Social Services
Author (authors)	Sofia Laamanen
Thesis title	Effectiveness of family work with children who have substance abuse problems in Saviston koti Oy from the perspective of parents
Commissioned by	Saviston koti Oy
Time	2022
Pages	49 pages, 6 pages of appendices
Supervisor	Tuomo Paakkonen

ABSTRACT

The aim of this thesis was to assess how effective the family work at Saviston koti is regarded to be by the parents of the children with substance abuse problems. The exact research question focused on whether the objectives of family work were reached at Saviston koti and if the criteria for effective family work was met.

The topics of child welfare, foster care, substances and their abuse, family work as a concept, and the objectives of Saviston koti regarding the effectiveness of family work, as well as the evaluation of it, were discussed in the theoretical framework of this thesis. The research questions, data, methods, and the reliability of this thesis were described in the premise of the study.

Qualitative and quantitative research methods were used to conduct this study and the data was acquired through an electronic questionnaire. The survey data consisted of answers from the parents of the children with substance abuse problems. The data was analysed by using a data-driven approach and statistical method.

According to the findings of the quantitative analysis, family work is regarded as effective although the objectives are fulfilled only partly. The qualitative analysis raised suggestions on how to further advance the family work, which were improving the information sharing between the instructors, the transparency of the treatment, and adding more interprofessional collaboration.

Keywords: family work, objectives of family work, substances, effectiveness

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	SAVISTON KOTI OY	7
2.1	Pysäyttävät osastot.....	8
2.2	Vakauttavat osastot	9
3	LASTENSUOJELU	10
4	SIJAISHUOLTO.....	11
4.1	Kiireellinen sijoitus ja huostaanottopäätös	12
4.2	Avohuollon tukitoimen sijoitus.....	13
4.3	Lastensuojelulaitos	13
5	PERHETYÖ	14
5.1	Perhetyön keskeiset periaatteet.....	15
5.2	Perhesuhteet	16
5.3	Perhetyöntekijän ammattietiikka	17
6	SAVISTONKODIN PERHETYÖN TAVOITTEET	18
6.1	Avoin vuorovaikutus.....	18
6.2	Tasavertainen kohtaaminen ja hoito	19
6.3	Itseilmaisun tukeminen	20
6.4	Tukeminen sijoituksen eri vaiheissa ja yksilölliset pulmakohdat	21
6.5	Ratkaisujen löytäminen.....	22
6.6	Asiakassuunnitelma ja suunnitelmallisuus.....	22
7	PÄIHTEET	24
7.1	Nuorten päihteiden käyttö.....	24
7.2	Huumeiden käyttö lähivuosikymmeninä.....	25
7.3	Päihteiden käytön ongelmallisuus ja sen hoito	27
7.4	Päihdekuntoutus	28
7.5	Ylisukupolvisuus	29

8	TUTKIMUKSEN TAVOITE JA RAJAAMINEN	30
9	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	32
9.1	Tutkimusote	32
9.2	Tutkimuksen kohde.....	33
9.3	Aineiston kerääminen ja rakenne.....	33
9.4	Aineiston analyysi	34
9.5	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	34
10	VAIKUTTAVUUDEN ARVIOINTI JA AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET	35
11	TUTKIMUSTULOKSET	36
11.1	Avoimen vuorovaikutuksen toteutuminen perheen ja työyhteisön ja verkoston välillä 37	
11.2	Kohtaamisen ja hoidon tasavertaisuus	38
11.3	Arjen tukeminen sijoituksen eri vaiheissa	40
11.4	Yksilöllisiin haasteisiin pureutuminen ja ratkaisukeskeisyys	41
12	JOHTOPÄÄTÖKSET JA KEHITTÄMISIDEAT	43
13	POHDINTA	45
	LÄHTEET	47

LIITTEET

Liite 1. Saviston kodin ohjaavat arvot

Liite 2. Webropol kysely

1 JOHDANTO

Tämä opinnäytetyö sai alkunsa Saviston kodin aloitteesta ja tarpeesta selvittää, miten vanhemmat kokevat Saviston kodin tarjoaman perhetyön. Saviston kodin perhetyö ei ole tavanomaista kotiin tarjottavaa palvelua, vaan on enemmän lapsen ja lähi-ihmisten vuorovaikutuksen vahvistamista, työkalujen etsimistä haasteisiin sekä päihteettömän arjen mahdollistamista.

Saviston kodilla kaikella työllä on päämäärä, eli kuntoutumisen jälkeinen lapsen kotiutuminen ja perheen jälleenyhdistäminen. Matkalla päämäärään on monia haasteita. Ne on kyettävä ratkomaan ja niihin on saatava työkalut, joilla lapset ja perheet kykenevät toimimaan tulevaisuudessa. Lapsen omalla motivaatiolla on suuri merkitys kuntoutumisessa, mutta perhetyöllä on suuri vaikutus siihen, miten perheet pystyvät kohtaamaan ja auttamaan kuntoutumisprosessissa olevaa lasta. Tästä onkin kummunnut ajatus perhetyön vaikuttavuudesta ja, että tehdäänkö sitä oikeilla työkaluilla ja oikea-aikaisesti.

Perheiden kokemus perhetyöstä onkin suurin mittari sille, miten vaikuttavuutta voidaan mitata. Siinä saadaan konkreettista tietoa onnistumisista ja haasteista siitä, missä olisi vielä parannettavaa. Perhetyön vaikuttavuutta voidaan mitata, kun perhetyölle on asetettu tavoitteet. Tavoitteiden avulla saadaan tietoa siitä, mihin työskentelyllä pyritään. Tavoitteiden saavuttamisen mittaamisella pystytään arvioimaan, onko työ vaikuttavaa. Perhetyö on lastensuojelullista työtä ja siksi sen keskiössä toimivat lait ja asetukset, jotka otetaan huomioon perhetyötä tehtäessä.

Tämän opinnäytetyö keskeisiä käsitteitä ovat perhetyö, perhetyön tavoitteet, päihteet ja vaikuttavuus. Tulen kertomaan toimeksiantajan yksiköistä ja niissä toteutettavasta pysäytys- ja arviointityöstä sekä vakauttavista osastoista ja niiden toiminnastaan. Näiden lisäksi avaan tutkimuksen teoreettisessa viitekehysessä lastensuojelua ja sijaishuoltoa, käsittelen perhetyötä ja perhetyöntekijän ammattietiikkaa ja etenen Saviston kodin perhetyön tavoitteisiin. Työhön sisältyy päihteistä koostuvaa tietoa, sillä Saviston koti on erityistason lastensuojeluyksikkö, jossa sijoitetuilla lapsilla on päihteiden käyttöön liittyviä ongelmia. Avaan lisäksi lyhyesti nuorten päihteiden käyttöä lähivuosikymmeninä

sekä perhesuhteiden ja ylisukupolvisuuden käsitteitä, vaikuttavuuden mittamista unohtamatta.

Tutkimuksen toteuttamisessa kuvaan työn toteutusta ja menetelmävalintoja. Tutkimuksen tulokset olen koontanut omaksi kokonaisuudekseen ja tämän jälkeen kuvaan työn johtopäätöksiä sekä perhetyöhön liittyviä kehittämisideoita. Opinnäytetyön toteutin sekä määrällistä että laadullista tutkimusmenetelmää käyttäen.

2 SAVISTON KOTI OY

Saviston koti Oy on 2001 vuonna perustettu yksityisiä sosiaalipalveluita tarjoava lastensuojelulaitos. Lapset voidaan sijoittaa Saviston koti Oy:n lastensuojelulaitokseen huostaanottopäätöksellä tai kiireellisen sijoituksen päätöksellä. Saviston kodin erityisosaaminen on kohdistunut lasten päihdekuntoutukseen ja työskentely onkin hyvin päihdepainotteista lastensuojelutyötä. Saviston koti Oy tarjoaa pysäytys- ja arviointiosastotyöskentelyä kolmella seitsenpaikkaisella osastolla. Vakauttavan hoidon osastoja on kaiken kaikkiaan neljä, ja niissä voidaan toteuttaa pitkäaikaista sijaishuoltoa. Vakauttaville osastoille saavutaan yleensä pysäytys- ja arviointiosaston jakson jälkeen. Usein pysäytys- ja arviointijakso on toteutunut jossakin Saviston koti Oy:n yksikössä, mutta Saviston kotiin on mahdollista saapua myös jostakin muusta lastensuojelulaitoksesta, jossa pysäytys- ja arviointijakso on toteutettu. (Saviston koti 2020.)

Saviston kodin perhetyötä tarkastelen opinnäytetyössäni vakauttavien osastojen kautta. Jätän opinnäytetyöstäni pois pysäytysosastoilla tehtävän työn, sillä niiden tarjoama hoito on niin lyhytaikaista, ettei perhetyöstä tai sen vaikuttavuudesta voi vielä puhua. Avaan kuitenkin pysäytysosastojen toimintaa kokonaiskuvan hahmottamisen vuoksi ja siksi, että pysäytys- ja arviointiosastolla käynnistetään työskentely lapsen ja perheen välillä. Tämän jälkeen avaan vakauttavien osastojen toimintaa ja etenen siitä perhetyöhön.

2.1 Pysäyttävät osastot

Pysäyttävillä osastoilla tapahtuvat sekä lapsen vieroitus että arviointityö. Työn lähtökohtana on yhdessä lapsen, perheen sekä sosiaalityöntekijän tai tekijöiden kanssa lähteä ratkomaan suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti yhdessä määriteltyjä akuutteja päihteiden käyttöön liittyviä pulmakohтия. Pysäyttävällä osastolla työskentelyjakso sisältää akuuttivieroituksen ja katkaisuhoidon. Pysäyttävillä osastoilla käynnistetään yksilötyöskentely, asetetaan tavoitteet vieroitukselle ja arvioidaan työskentelyä säännöllisesti. Lapsen näkökulmasta kartoitetaan eri osa-alueita, joihin voivat kuulua eri hoitokontaktit sekä esimerkiksi mahdolliset rikkeet ja sakot. Pysäytys- ja arviointiosastolla on merkittävässä asemassa omaohjaajuus, joka näkyykin omaohjaajan ja nuoren välille syntyvän yksilötyöskentelyn intensiivisyytenä. Työskentely on tukevaa ja korjaavaa ja perustuu aina suunnitelmallisuuteen. Suunnitelmallisuudessa korostuu lapsen fyysinen ja psyykinen vieroittumisen tarve. Tämän jälkeen vakauttavalla osastolla pyritään pureutumaan ongelmaan ja etsimään taustalta ydinkysymyksiä lastensuojelullisen sijoitustarpeen näkökulmasta. (Familiar 2021a.)

Sisällöllisesti toiminta on lapsen kasvua ja kehitystä vaarantavan toiminnan katkaisemista ja tehokasta työskentelyä, joka sisältää hoidon tarpeen arviointia, päihteiden käytön kartoittamista ja päihteistä vieroittumista. Pysäytys- ja arviointiosastolla opetellaan säännöllistä, selkeää arkea ja tarjotaan lapselle tarpeellinen aikuisen läsnäolo. Pysäytysjaksolla asetetaan tavoitteita sekä lapselle että perheelle, ja siten aletaan tarkastella myös perhesuhteita ja niiden merkityksiä. Perhetyö on näin alkuvaiheen työskentelyssä lapsen ja perheen nykyhetken kuvausta, sosiaalityöntekijän ja muiden yhteistyö tahojen tuomien huolen aiheiden nostamista sekä huolen pohjalta toiveiden asettamista työskentelylle perheen ja lapsen välillä. Työskentely, perustuu hyvin pitkälti lähiverkosto- ja sidosryhmäyhteistyöhön, mikä tarkoittaa pähkinäkuoressa lapsen palveluiden ja lähiverkoston kartoittamista. Lapselta ja hänen huoltajiltaan pyydetään lupa, jolloin ohjaajat voivat toimia työskentelyn aikana yhteistyössä koko verkoston välillä siinä laajuudessa, kuin lapsen tilanteen kannalta on tarpeen. Työskentelyn aikana voidaan myös järjestää erilaisia verkostopalaveriteita. (Familiar 2021a.)

2.2 Vakauttavat osastot

Vakauttavalle osastolle siirtyessään sijoitetut lapset ovat edenneet työskentelyssään siihen pisteeseen, että kuntoutus on lähtenyt hyvin liikkeelle ja pysäytysosaston rakenteet on saatu haltuun. Vakauttavan osaston tarkoituksena on arvioida ja hoitaa niin akuutin vaiheen kuin myös päihdeongelmien jälkeistä aikaa. Työskentely on edelleen pulmakohtien ja aiemmin ilmenneiden ongelmien ratkomista. Pulmakohtien asettamisen tukena ovat toimineet niin lapsi, perhe kuin sosiaalityöntekijäkin. Työskentely on tavoitteellista ja perustuu suunnitelmallisuuteen. (Familiar 2021a.)

Vakauttavalla osastolla jatketaan omaohjaajatyöskentelyä, joka on edelleen merkittävässä asemassa toteutettavassa työssä. Tämän työn tulisi olla arvioivaa ja samalla hyvin intensiivistä sekä tietysti korjaavaa ja tukevaa työskentelyä. Vakauttavalla osastolla pyritään menemään pintaa syvemmälle etsien ydinkysymyksiä lastensuojelullisen sijoitustarpeen näkökulmasta. Päätaavoitteena on toimivan kokonaisvaltaisen arvion tekeminen sekä korjaavien kokemusten tarjoaminen. Lapsen näkökulmasta pyritään huomioimaan koko hänen ympärillään toimiva verkosto eli käytetään voimavarakeskeistä lähestymistapaa. Prosessi sisältää oman itsensä ja oman toimintansa tarkastelua, itsetuntemuksen vahvistamista suhteessa päihteidenkäyttöön ja sitä laukaiseviin tekijöihin, sekä lapsen edistymisen arviointia ja yksilöllisten vahvuuksien etsimistä ja niissä tukemista. Prosessissa rohkaistaan lasta vastuunotossa ja arvioidaan lapsen kykyä kannatella sitä. Vakauttavalla osastolla tavoitteena on sekä turvallinen ja hoidollinen että avoin sijoitus. (Familiar 2021a)

Arvioinnin tavoitteena on saada aikaan tehokasta syihin puretuvaa kuntoutusta, jossa lapsen ja lähiverkoston kanssa käydään läpi olosuhteita ja niihin johtaneita syitä. Muutostyöskentelyssä etsitään oleellimmat tavoitteet ja työskentelytavat, jotta prosessi sijoituksen aikana olisi mahdollisimman lyhyt. Työtä tehdään yksilöllisesti ja siksi työskentelyn keskiössä on tavoitteiden asettaminen yhdessä lapsen, perheen ja viranomaistahon kanssa. Näiden toteuttamiseen käytetään asiakassuunnitelmapalavereita ja tehdään perhetyötä sekä yksilötyötä. Yksilötyön keskiössä on omaohjaajan ja lapsen välinen yhteistyö. (Familiar 2021a)

Lapselle pyritään tarjoamaan onnistumisen kokemuksia ja häntä autetaan löytämään omasta elämästään voimavaroina toimivia asioita. Vakauttavalla osastolla pyritään tuetusti jatkamaan lapsen koulunkäyntiä ja opiskelua. Lasta tuetaan omaksumaan avoimuutta ja rehellisyyttä itseään kohtaan sekä ongelmien synnyn suhteen. Vakauttavalla osastolla perhetyö näyttäytyy vanhemmuuden tarkasteluna, jossa havainnoidaan kykyä ja mahdollisuuksia huomioida lapsen tarpeita. Lisäksi kartoitetaan vanhempien ja lähiverkoston hyvinvointia, elämäntilannetta, jaksamista, päihteidenkäyttöä ja taloutta. Perhetyössä pyritään vahvistamaan vanhempien ja lapsen välistä vuorovaikutussuhdetta sekä tarkastellaan vanhempien ja lähiverkoston keskinäistä suhdetta. Perhetyössä toimitaan yhteistyössä kaikkien niiden kanssa, joilla on tiedonsaantioikeus lapsen asioista. Työmenetelmät, joita käytetään kumpuavat aina lapsen omista tarpeista. Tavoitteena antaa ymmärrystä vallinneelle elämäntilanteelle lapsen ja vanhempien/verkoston näkökulmasta. (Familiar 2021a.)

3 LASTENSUOJELU

Saviston koti Oy:n tarjoama työ on hyvin kontekstisidonnaista, ja sitä säätelevät useat lait ja säädökset. Sen tärkeimmässä keskiössä toimii lastensuojelulaki, jonka tavoitteena on turvata lapsen oikeudet. Muita lastensuojelu- ja perhetyötä tukevia lakeja ovat esimerkiksi laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361 sekä sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301. Lastensuojelu kohdistuu alle 18-vuotiaisiin lapsiin tai 18–24 vuotiaisiin-nuoriin. Lastensuojelulain tarkoituksena on taata lapselle turvallinen kasvuympäristö sekä tasapainoinen ja monipuolinen kasvu ja kehitys. Lain tarkoituksena on myös suojella lasta. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417 1. §, 6. §.)

Ensisijainen vastuu lapsesta on hänen huoltajillaan. Vanhempien ja muiden huoltajien on turvattava lapselle tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi, niin kuten lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetussa laissa säädetään. Viranomaistahojen, jotka toimivat lapsen ja perheen kanssa, tulisi tarjota tarpeellista apua riittävän varhain ja ohjata lapsi ja perhe tarvittaessa lastensuojelun piiriin. Lastensuojelu, tukee vanhempia ja muita lapsesta huolehtivia lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa ja järjestää tarvittaessa ulkopuolisia tukitoimia. (Lastensuojelulaki 2. §.)

Lastensuojelu on sekä lapsi- että perhekohtaista lastensuojelua ja sen toteuttaminen aloitetaan aina tekemällä asiakassuunnitelma. Lastensuojelu tarjoaa lapselle ja perheelle avohuollon tukitoimia. Mikäli nämä tukitoimet ovat riittämättömiä, voi olla tarpeen sijoittaa lapsi kiireellisesti tai ottaa lapsi huostaan. Huostaanotto on aina viimesijaisin toimenpide, kun mikään muu tuki ei ole ollut riittävää. Huostaanotettu lapsi siirtyy sijaishuoltoon. Jälkihuoltoa tarjotaan kaikille yli puoli vuotta sijoituksessa (myös avohuollon sijoituksessa) olleille lapsille. (Lastensuojelulaki 3. §.) Sekä lastensuojelun että lainsäädännön näkökulmasta lasten huolenpito ja kasvatusta kuuluu ensisijaisesti vanhemmille. Vanhempien lisäksi myös muiden lapselle läheisten ihmisten rinnalla julkinen valta osallistuu monin tavoin lasten huolenpitoon. Kunnallinen sosiaalitoimi vastaa julkisena puolena lapsien lastensuojelusta. Lastensuojelun painopiste on siirtynyt vahvasti ennaltaehkäiseviin ja perhettä tukeviin palveluihin. Lastensuojelu voidaan näin määritellä lapsen huolenpidon viimekätiseksi julkisoikeudelliseksi turvaverkoksi. (Hakalehto & Toivonen 2016, 23.)

4 SIAISHUOLTO

Sijaishuolto tarkoittaa lapsen näkökulmasta hänelle kuuluvia erityisiä oikeuksia, kun on sijoitettu kodin ulkopuolelle. Lapsella on sijaishuollon aikana oikeus muun muassa laadultaan hyvään sosiaalihuoltoon, hyvään kohteluun sekä tarpeitaan vastaavaan sijaishuoltopaikkaan. Sijaishuollossa tulee tarjota lapselle mahdollisuus tavata läheisiään sekä turvata oikeus tietoon omasta tilanteestaan. Sijaishuollon aikana lapsen oikeuksien toteutumisesta vastaavat sosiaaliviranomaiset yhdessä sijaishuoltopaikan työntekijöiden sekä vanhempien kanssa. Jokaisen velvollisuus on toimia yhteistyössä lapsen oikeuksien toteuttamiseksi. (Saastamoinen 2010, 1–2.)

Sosiaalihuoltolain (30.12. 2014/1301) mukaan sosiaalihuollon toimijoiden ensisijaisena vastuuna on lapsen edun huomioiminen. Toimenpiteiden ja ratkaisujen tulee turvata lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi. Lapselle tulee antaa mahdollisuus ymmärrykseen sekä iän ja kehitystason mukaiseen huolenpitoon. Lapselle tulee tarjota turvallinen kasvuympäristö sekä henkinen koskemattomuus. Lisäksi tuetaan lapsen itsenäistymistä ja kasvamista vastuullisuuteen. (Sosiaalihuoltolaki 5. §.) Lapsen oikeus sijaishuollossa tapahtuvaan hyvään lapsuuteen on paitsi lapsen laillinen, myös moraalinen oikeus.

Sijaishuoltoa järjestävän tahon tulee huolehtia siitä, että lapsen perushuolenpito on asianmukaista, eheyttävää ja korjaavaa ja siten kokonaisvaltaista. Sijoitus kodin ulkopuolelle osoittaa, että yhteiskunta on toteuttanut lapselle erityistä kohtelua järjestämällä vaihtoehtoisen hoidon. Tällä toimenpiteellä on erityisen suojelun lisäksi turvattu lapsen yhdenvertaisuutta ja oikeutta tasapainoiseen kehitykseen ja turvalliseen kasvuympäristöön. (Hakalehto & Toivonen 2016, 137, 175.)

4.1 Kiireellinen sijoitus ja huostaanottopäätös

Kiireellinen sijoitus voidaan tehdä, jos lapsi on välittömässä vaarassa ja tarvitsee nopeasti turvapaikan esimerkiksi väkivallan tai heitteillejätön vuoksi. Lapsen oma käyttäytyminen, kuten päihteiden käyttö, voi olla myös syynä kiireelliseen sijoitukseen. Kiireellinen sijoitus voi pisimillään kestää 30 vuorokautta, mutta sitä voidaan jatkaa 45–60 vuorokauteen, jos se on tarpeellista huostaanottopäätöksen valmistelemisen vuoksi. (Ihalainen & Kettunen 2017, 116.)

Huostaanotto voidaan tehdä, jos kaikki seuraavat kriteerit täyttyvät: lapsen huolenpidossa tai kasvuolosuhteissa on lapsen terveyttä tai kehitystä vakavasti vaarantavia puutteita, lapsi itse toimii omaa terveyttään ja kehitystään vakavasti vaarantavalla tavalla (esimerkiksi päihteiden käyttö tai rikokset ja niihin rinnastettavat teot) ja avohuollon tukitoimet ovat olleet riittämättömät tai eivät ole olleet lapsen edun mukaisia. (Ihalainen & Kettunen 2017, 115.)

Ennen huostaanottoa sekä siihen liittyvää sijoittamispäätöstä on kuultava lapsen lisäksi hänen vanhempaansa, huoltajaansa tai muuta hänestä huolehtivaa henkilöä. Huostaanottopäätös tulee aina antaa kaikille asianosaisille, myös niille, joita ei ole kuultu ennen päätöksen tekoa. (Saastamoinen 2010, 24–27.) Huostaanotto voidaan lopettaa, mikäli huostaanoton edellytykset ovat päättyneet ja mikäli katsotaan, että sijaishuoltoon ei enää ole tarvetta tai että huostaanotto on lapsen edun vastaista (Strömberg-Jakka & Karttunen 2012, 260).

4.2 Avohuollon tukitoimen sijoitus

Avohuollon tukitoimin tehty sijoitus ei kuulu sijaishuoltoon, mutta sosiaalihuollosta vastaavan toimielin on kuitenkin viipymättä ryhdyttävä avohuollon tukitoimiin, jos lapsen tilanne sitä vaatii. Avohuollon tukitoimien erilaisuus riippuu yksilöllisistä ongelmista. Avohuollon tukimuotoina perheelle ja lapselle voi olla sijoitus perhehoitona tai laitoshuoltona. Avohuollon sijoituksessa päämäärä on perheen kuntoutuminen eikä pidempiaikainen sijoitus kodin ulkopuolella. Tiivistäen voidaankin todeta, että avohuollon sijoitusta ei saa käyttää huostaanoton korvikkeena, eikä edes vaihtoehtona harkittaessa kodin ulkopuolista sijoitusta. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tulee selvittää, täytyvätkö huostaanoton perusteet ja siten järjestää lapselle sijaishuolto. (Saastamoinen 2010, 57–58.)

Saviston koti Oy:n erityistason lastensuojeluyksiköihin ei voida lain eikä Aluehallintoviraston (AVI) määräysten vuoksi ottaa lapsia avohuollon tukitoimen sijoituksena. Halusin kuitenkin avata avohuollon tukitoimen sijoituksen käsitettä, sillä tämän toimenpiteen jälkeen siirrytään yleensä kiireelliseen sijoitukseen tai huostaanottopäätökseen. Kuitenkaan kaikki avohuollon tukitoimin sijoitetut lapset eivät tule huostaanotetuiksi, vaan osa pääsee palaamaan takaisin kotiin.

4.3 Lastensuojelulaitos

Joskus lapsen tilanne on sellainen, että ainoana vaihtoehtona on lapsen sijoittaminen laitoshuoltoon. Laitossijoituksen tarpeessa ovat yleensä lapset, jotka vaativat paljon tukea tai jotka ovat haasteellisia. Vaikka kyse olisikin lyhytaikaisesta sijoituksesta, voi laitossijoitus silti olla paras ratkaisu. Tyypillisimpiä lastensuojelulaitoksia ovat esimerkiksi lastenkodit ja nuorisokodit. Lastenkodeissa osastot voivat olla jaettu iänmukaisesti. Sekä lastenkodit että nuorisokodit ovat yleensä hyvin kodinomaisia. Lapset käyvät koulua normaaliin tapaan ja harrastuksiin kannustetaan. Yleensä yli 14-vuotiaille suunnatuissa nuorisokodeissa tärkeänä elementtinä on tulevaisuuden suunnittelu. Nuoria autetaan suunnittelemaan opiskelu-, työ- ja asuntoasioita. (Ihalainen & Kettunen 2017, 117–118.) Lastenkotien ja nuorisokotien lisäksi on myös perhetuki-

keskuksia ja koulukoteja sekä lasten ja nuorten vastaanottokoteja. Lastensuojelulaitokset ovat joko kunnan tai valtion omistamia tai yksityisessä omistuksessa.

Jos lapsen kasvu- ja kehitysolosuhteet vanhempien luona eivät ole asianmukaiset ja joudutaan pohtimaan sijaishuollon tarvetta, voidaan yhtenä vaihtoehtona pohtia laitossijoitusta. Saviston koti Oy:n lastensuojelulaitoksissa voidaan tarjota erityistä hoitoa ja kasvatusta vaativammallekin lapselle. Lastensuojelulaitoksessa pyritään hoitamaan ja kasvattamaan lasta perheen periaattein. Tähän yhdistyvät lisäksi vahva ammatillinen osaaminen ja kokemus sekä tiivis yhteydenpito lapsen ja hänen lähipiirinsä välillä. Saviston koti Oy:n lastensuojelulaitokset ja etenkin vakauttavat osastot tarjoavat erityistason lastensuojelutyötä. Erikoisyksiköissä toimijoina on erityistä osaamista omaavia henkilöitä. Vahvimpana näissä näyttäytyvät mielenterveys- ja päihdetyön osaaminen sekä käyttäytymishäiriöisten lasten kanssa hoitoon ja kasvatukseen liittyvä osaaminen. Lastensuojelulaitoksen elinympäristöön, turvallisuuteen ja koulunkäynnin sekä harrastusmahdollisuuksiin on kiinnitetty erityistä huomiota. (Familiar 2021b.)

5 PERHETYÖ

Perhetyö on työtä, jota tehdään kaikkialla sosiaali- ja terveysalalla. Perhetyö on kuitenkin erityisesti lastensuojelussa käytettävää työtä. Perhetyössä arvioidaan avun tarve ja pohditaan, tarvitseeko perhe tätä palvelua. Perhetyössä perhettä tulee aina tarkastella kokonaisvaltaisesti. Perhetyö nähdään työmenetelmänä, eikä yksinomaan työtteenä. (Ihalainen & Kettunen 2017, 57–58.)

Perhetyö on käsitteenä määritelty lastensuojelulaissa yhdeksi avohuollon ja sijaishuollon tukitoimeksi. Perhetyön kautta perheiden vaikeisiin tilanteisiin on pyritty puuttumaan ja siten saatu myös mahdolliset ongelmat näkyviksi. Perhetyöllä tarkoitetaan paitsi perheen kanssa tehtävää työtä, myös lastensuojelullisia, perheterapeuttisia ja ennaltaehkäiseviä palveluja. Perhetyö on kontekstisidonnaista. Se tarkoittaa sitä, että perhetyö muotoutuu sen mukaan, missä ja millaisissa tilanteissa sitä tarvitaan ja mihin sillä pyritään tavoitteiden saavuttamiseksi.

Tärkeintä perheen tukemisessa on aloittaa perheen tarpeista, jotka jatkossa ohjaavat toimintaa. Työ on yhteiskunnallista ja sosiaalista työtä, jonka tavoitteena on perhekohtaisesti tehdä ratkaisuja arkielämässä tulleiden haasteiden korjaamiseksi. Perhetyötä, ohjaavat sosiaali- ja terveydenhuollon keskeiset periaatteet ja eettiset ohjeet. (Järvinen ym. 2012, 12–17.)

5.1 Perhetyön keskeiset periaatteet

Perhetyön toteutuksessa huomioitavia keskeisiä periaatteita ovat asiakaslähtöisyys, perhelähtöisyys ja lapsilähtöisyys. (Järvinen ym. 2012, 12–17.) Asiakaslähtöisyydellä tarkoitetaan asiakkaan tarpeiden ja toiveiden huomioimista. Työn perustana ovat asiakkaan tarpeet, toiveet ja odotukset siten kuin asiakas ne itse tuo esiin. Asiakaslähtöisyyden perustana toimii yhdenvertaisuus ja kumppanuus, asiakas otetaan mukaan aidosti päätöksentekoon ja keskusteluihin. (Ihalainen & Kettunen 2017, 27.)

Lapsilähtöisesti on tärkeää ajatella, että lapsi on yhteydenhaluinen, ei huomi-onhakuinen. Yhteys aikuisen ja lapsen välillä tulisi olla kuuntelevaa, luottamusta herättävää, empaattista ja ymmärtävää. Siinä otetaan huomioon toisen tarpeet kokonaisuudessaan ja se on kiteytetysti yhdessä olemista. Yhteys aikuisen ja lapsen välillä on avain hyvään vuorovaikutukseen. Kun aikuinen kuuntelee lasta, myös lapsi kuuntelee aikuista. Kuulluksi tulemisen sekä näkemisen tunteet ovat tärkeitä, ja nämä synnyttävät tunteen siitä, että asioita tarkastellaan lapsen edun mukaisesti. (Trogen 2020.)

Perheen välillä toteutuu sukupolvien välinen vuorovaikutus, ja tämän avulla lapsi kehittyy pikkuhiljaa sosiaaliseksi ihmiseksi juuri perheenvuorovaikutuksen seurauksena. Perhelähtöisyys on näin ollen merkittävässä asemassa työskentelyä. Lapsen sosiaalisuus, muihin ihmisiin suuntautuminen, yhteisöllinen tietoisuus suurempiin kokonaisuuksiin kuulumisesta, yksilölliset tiedot ja taidot sekä itse ominaisluonne ovat osa sosiaalistumisen lopputuloksista. (Lahikainen ym. 2015.)

Laajasta näkökulmasta katsottuna perhetyöksi voidaan luokitella kaikki perheen kanssa tehtävä työ. Perhetyötä voivat toteuttaa monet eri tahot, esimerkiksi sosiaalityöntekijät, varhaiskasvatus, neuvola, kotipalvelu tai seurakunta. (Vilen ym. 2014, 24–25.) Lapsen sijoitus ja perhekuntoutus ovat osa lastensuojelun palvelujärjestelmää. Lapsi voidaan sijoittaa avohuollon tukitoimena ilman vanhempia, jolloin tavoitteena on arvioida lapsen ja perheen tilannetta sekä tarjota väliaikaista huolenpitoa ja kartoittaa sekä kuntouttaa perheen tilannetta. Lapsi voidaan myös sijoittaa kodin ulkopuolelle kiireellisenä sijoituksena tai tarjota perhekuntoutusta. Lastensuojelun perhekuntoutuksella pyritään tukemaan niin ikään koko perhettä, sen voimavaroja ja tuetaan ratkaisujen etsimisessä. (Vilen ym. 2014, 32.) Lapsi voidaan myös sijoittaa yhdessä perheen kanssa esimerkiksi perhetukikeskukseen perhearviointi tai perhekuntoutusjaksolle.

Perhetyön tärkein tarkoitus on tukea vanhemmuutta. Siinä turvataan lasten kasvuolosuhteita sekä tuetaan ja autetaan perheitä löytämään omat voimavaransa.

5.2 Perhesuhteet

Perheessä jäsenten väliset suhteet muodostavat perheen. Perheessä voi olla erilaisia suhteita, kuten esimerkiksi vanhempien ja lasten välinen suhde, puolisoiden välinen suhde tai vaikka sisarusten välinen suhde. Systemisessä ajattelussa yksittäisen perheenjäsenen muutoksen nähdään vaikuttavan koko perheeseen. Jokaisella perheen jäsenellä on omia verkostoja ja kodin ulkopuolisia suhteita, jotka voivat heijastua muihin perheenjäseniin niin hyvässä kuin pahassa. Perheen verkosto tai perheen jäsenten verkostot voivat koostua ystävistä, sukulaisista, naapureista sekä mahdollisista työntekijöistä. (Järvinen ym. 2012, 24–25.)

Perhesuhteissa on tarkasteltava niiden välisiä merkityksiä sekä kehittämistarpeita ja kokonaistoimivuutta. Perhe on kokonaisuus, jossa jokaisen toiminnalla on vaikutus toisiinsa, oli siihen halua tai ei. Jokaisen perheen jäsenen erillinen sosiaalinen kanssakäyminen voi olla hyvinkin eritasoista. Perhesuhteiden yllä-

pitämistä tuleekin tukea niin yksilötasolla kuin yhteiselläkin tasolla. Yhteenkuuluvuus, on yksi tärkeimmistä tunteista ja sitä tulisikin perheen sisällä pyrkiä vahvistamaan. (Järvinen ym. 2012, 24–25.)

5.3 Perhetyöntekijän ammattietiikka

Counselling-tason perhetyö on vuorovaikutustyötä, jonka tavoitteena on perheen ja sen eri jäsenten hyvinvointi ja kokemus voimaantumisesta. Counselling-sanalla tarkoitetaan sanatarkasti käännettynä neuvojen antamista, ohjaamista sekä kehottamista. Se ei kuitenkaan kuvaa kaikkea, mitä siihen työhön voi kuulua. Counselling-tason vuorovaikutuksen tarkoituksena on ymmärtää asiakasta ja tukea häntä kuuntelemalla, kysymällä, ilmeillä ja eleillä viestimällä, kartoittamalla, jakamalla tietoa sekä toimimalla yhdessä. Counselling-tason vuorovaikutus on jokaisen sosiaali- ja terveysalalla työskentelevän perusammattitaitoa, jota tulisi kehittää läpi työuran. (Ihalainen & Kettunen 2017, 24–25.)

Perhetyötä itsessään säätelevät erilaiset lait ja säädökset, joiden tarkoituksena on turvata niin työntekijöitä kuin asiakkaitakin. Vaikka lakien tarkoituksena on ohjata, eivät ne kukaan aina pysty antamaan valmiita vastauksia siihen, mikä on oikein ja mikä väärin. Meitä jokaista ohjaa moraalitiete, joka toisilla toimii tiedostettuna ja toisilla tiedostamattomana. Puhuttaessa eettisyydestä tulee toiminnan olla tiedostettua. On kyettävä asettamaan itsensä kyseenalaiseksi ja arvioimaan asioita eri näkökulmista pitämättä mitään itsestään selvänä. Etiikan voi nähdä koosteena arvoista, ihanteista ja periaatteista, joiden avulla voidaan auttaa ihmisiä tekemään valintoja sekä arvioimaan omaa ja toisten toimintaa. Etiikka ohjaa ja auttaa tutkimaan oman toiminnan perusteita, mutta se ei anna valmiita vastauksia. Etiikan pyrkimyksenä on tukea omaa ajattelua antamalla välineitä pohdinnalle. Perhetyötä tekevä voi törmätä työssään usein tilanteeseen, jossa joutuu arvioimaan hyvää sekä pahaa. Työntekijän onkin uskallettava kohdata paha sekä asiakkaassa että itsessään. On tärkeää luoda asiakkaalle tunne siitä, että vaikka hän onkin kertonut jonkin pahan asian, ei hän silti joudu tuomitukseksi tai hylätyksi. Auttamistyössä on hyvä muistaa, että toiselle voi aiheuttaa pahaa, vaikka itse uskoisi aiheuttaneensa hyvää. Suvaitsevaisuuden kasvaminen toimii eettisyyden lähtökohtana. Suvaitsevaisuudella tarkoitetaan sitä, että kykenee sietämään erilaisuutta ja kunnioittamaan toista

ihmistä, vaikkei aina ymmärtäisi toista tai vaikka toisen arvot olisivat erilaiset kuin omat arvot. Edellytyksenä suvaitsevaisuus vaatikin sitä, että työntekijä pyrkii oikeasti ymmärtämään asiakasta ja näkee tekojen takana erilaisia motiiveja. On tärkeää, että työntekijä osaa arvioida, uskooko oikeasti ihmisen kykyyn muuttua tai siihen, että pahaakin tehnyt ihminen voi saada anteeksi. Yhtä tärkeää on, että työntekijä pohtii omia tunteitaan ja kuuntelee ja kuvaa omia ajatuksiaan. Luottamuksen perheeseen saa synnytettyä parhaiten niin, että työntekijä hyväksyy heidät virheineen päivineen. Avoimuuden ja luottamuksen avulla saadaan aikaan ihmisissä muutoksia. (Vilen ym. 2014, 62–63.)

6 SAVISTONKODIN PERHETYÖN TAVOITTEET

Saviston kodin perhetyön tavoitteet on laadittu tai kehitetty Saviston koti Oy:n arvomaailman pohjalta. Jotta voidaan puhua vaikuttavasta perhetyöstä, on vaikuttavuudelle asetettava mittari. Tässä opinnäytetyössä tavoitteet toimivat mittarina vaikuttavuudelle. Tavoitteiden täytyessä voidaan puhua niin sanotusta vaikuttavasta perhetyöstä. Tavoitteet, joiden tulee täytyä, ovat avoin vuorovaikutus, tasavertainen kohtaaminen ja hoito, itse ilmaisun tukeminen, tukeminen sijoituksen eri vaiheissa, yksilöllisiin pulmakohtiin pureutuminen, ratkaisuiden löytyminen, suunnitelmallisuus ja asiakassuunnitelman tekeminen ja toteuttaminen. Alla käyn läpi yksityiskohtaisemmin jokaisen tavoitteen sisällön. Kuvaan, mihin niillä pyritään ja mitä ne tarkoittavat toteutuessaan.

6.1 Avoin vuorovaikutus

Vuorovaikutus on sanatonta ja sanallista viestintää. Sanaton viestintä on useissa tapauksissa tärkeämpää kuin sanallinen. Työntekijän kehon kieli usein viestii asenteista, mikä voi heikentää tai vahvistaa vuorovaikutusta asiakkaan ja työntekijän välillä. Tapa, jolla jokin asia sanotaan tai esitetään, voidaan ymmärtää oikein tai väärin. Jotta voidaan puhua vuorovaikutuksesta, on siihen kaikkien osapuolten osallistuttava. Työntekijän tulee antaa aikaa ja tilaa asiakkaan viestinnälle ja näkökulmille ja reagoida omalla viestinnällään vastaukseksi siihen. Asiakkaalle tulisi antaa tilaa ja aikaa omalle viestinnälleen ja näkökulmilleen. Työntekijän rooli on reagoida omalla viestinnällään vastaukseksi siihen. Vuorovaikutukseen kuuluu aito kuuntelu ja läsnäolo. Vuorovaikutus on kaikessa komeudessaan ajatusten, tunteiden ja merkitysten vaih-

toa. Asiakkaan ja työntekijän välisen vuorovaikutuksen tulee olla vastavuoroista. Vastavuoroisuus on parhaimmillaan dialogista ja reflektiivistä, jolloin toinen voi oppia näkemään itsensä toisen silmin. Olisikin tärkeää, että aitoa vastavuoroisuutta syntyisi työntekijän ja asiakkaan välille. Toisinaan voi käydä niin, että varsinaista vastavuoroisuutta syntyy vain perheen ja ystävien välillä. Vastavuoroisuus voi lisätä hyvinvointia, sillä toiselle antamisella ja toiselta saamisella on monesti hyvinvointia edistävä vaikutus. Vastavuoroisuudella pyritään synnyttämään luottamusta ja lujittamaan ihmissuhteita. (Törrönen ym. 2016.)

Sanattoman viestinnän merkitys korostuu työntekijän roolissa kykynä havaita ja tunnistaa työnsä vaikutuksia niissä tilanteissa, kun asiakas ei syystä tai toisesta kykene itseään ilmaisemaan sanallisesti. Normaaleissa tilanteissa kuitenkin pyritään toimimaan kahdensuuntaisessa viestinnässä vuorovaikutustilanteissa. Hyvään vuorovaikutukseen vaikuttaa turvallinen ja luottamuksellinen ilmapiiri. On tärkeää luoda asiakkaalle tunne siitä, että vuorovaikutustilanne on turvallinen ja ettei häntä uhkaa mikään hänen kertoessaan rehellisesti sen, mitä haluaa itsestään, tilanteestaan tai vaikka hoidostaan kertoa. Hyvän vuorovaikutusilmapiirin kulmakivinä toimivat myös myönteisyys sekä kannustavuus. On mielekkäämpää keskustella, kun käytetään myönteistä palautetta viestinnässä. Varsinkin asiakassuhteen alussa on ensiarvoisen tärkeää käyttää aikaa ilmapiirin luomiseen. Vuorovaikutus voi alkuun olla myös epämuodollista, mikä helpottaa keskusteluyhteyden syntymistä. Suoraan asiaan meneminen ei välttämättä luo hyvää keskusteluyhteyttä. Vuorovaikutustilanteet vaativat joskus sitä, että roolit jätetään sivuun. Kyse on lopulta kuitenkin kahden tai useamman ihmisen välisestä vuorovaikutuksesta tai vuorovaikutuksellisesta tilanteesta. Kun työntekijä näkee ihmisen roolin takaa, saadaan aikaan rento ja avoin vuorovaikutus, jonka turvin kyetään käsittelemään hyvinkin suuria ja arkaluontoisia asioita. (Ihalainen & Kettunen 2017, 49–51.)

6.2 Tasavertainen kohtaaminen ja hoito

Perhetyön tavoitteena on kohdata ja hoitaa tasavertaisesti riippumatta seksuaalisuudesta, syntyperästä, vakaumuksesta tai oireilusta.

Ammatillisen auttamissuhteen lähtökohtana tulisi olla hyväksyvä ja ymmärtäväinen kohtaaminen, ja pyrkimys saavuttaa luottamus. Työntekijän tulisi vahvistaa asiakkaan itsetuntoa siinä määrin, että asiakkaalle tulee tunne, että hänet on hyväksytty ja hänen tilannettaan ymmärretään. Hyväksymisellä ja ymmärtämisellä tarkoitetaan aitoa kiinnostusta toista kohtaan. Välittämisen avulla luodaan toiveikkuutta asiakkaaseen ja rohkaistaan kokonaisvaltaiseen muutokseen. (Ihalainen & Kettunen 2017, 255.)

Toisinaan asiakas on voinut tehdä elämässään vääriä valintoja tai tekoja, mutta hänen ei tule kuitenkaan niiden vuoksi menettää oikeuttaan ihmisarvoiseen kohtaamiseen. Luottamuksellisuuden saavuttaminen asiakkaan kanssa edistää vaikeista asioista puhumista ja tukee sekä motivoi muutokseen. (Ihalainen & Kettunen 2017, 255.)

6.3 Itseilmaisun tukeminen

Perhetyön tavoitteena on tukea tunteiden ilmaisussa ja itsensä toteuttamisessa fyysisesti, psyykkisesti ja sosiaalisesti. Lapsen näkemykset tulisi ottaa ikä ja kehitystason mukaisesti huomioon. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi ja otetuksi vakavasti. Osallisuuden näkökulmasta lähtökohtana on lapsen ja aikuisen välinen vuoropuhelu lasta koskevissa ja vaikuttavissa asioissa. (Araneva 2018, 34–35.) Sosiaalihuoltolain 32 pykälässä säädetään, että lasta ja nuorta koskevissa päätöksissä ja niitä tehtäessä tulisi ottaa huomioon lapsen ja nuoren mielipiteet ja toivomukset ja niihin tulisi kiinnittää erityistä huomiota. Mielipiteen selvittäminen tulee kuitenkin toteutua hienovaraisesti, niin ettei siitä synny tarpeetonta haittaa lapsen ja hänen vanhempiansa sekä muiden läheisten ihmissuhteiden välille. Lasta koskevat tiedot tulee kirjata asian mukaisesti lasta koskeviin asiakirjoihin. (Sosiaalihuoltolaki 32. §.)

Itseilmaisun tukeminen voidaan nähdä hyvän itsetunnon tukemisena. Hyvällä itsetunnolla tarkoitetaan lapsen myönteistä ja totuudenmukaista käsitystä itsestään, omista taidoistaan ja ominaisuuksistaan. Itsetunton kehitys saa paljon uusia virikkeitä ja sysäyksiä eri ikävaiheissa, siksi erityisesti kotona opitut kokemukset ja heijasteet vaikuttavat itsetunnon kehittymiseen. Se, miten

muut ihmiset lapsen ympärillä antavat mahdollisuuden harjoitella käyttäytymistään suhteessa toisiin ihmisiin, on tärkeää. Lapsuudessa vanhempien rooli on merkityksellisimmässä asemassa heiltä saatujen ja pysyvimpien kokemusten takia. Vanhemmilta peilataan kokemusta siitä, millainen minun tulisi olla, jotta saisin tarvitsemani huolenpidon ja hyväksynnän. Itsetuntoa ei voi mitata, eikä edes silmin havaita. Tämä psyykkinen osa-alue kehittyy vähitellen ihmisen kasvaessa. (MLL 2017.)

Lapsi tarvitsee palautetta, jotta voi rakentaa minäkuvaansa. Palaute voi olla toisinaan toimintaan viittaavaa ja toisinaan se kohdistuu tunteisiin. Kehittyessä itsetunnon perustana tulisi olla totuudenmukainen näkemys itsestä sekä aito toisen ihmisten kunnioittaminen. Lapsi tarvitsee myös sopivassa suhteessa pettymyksen kokemuksia, jotta oppii sietämään kielteisiäkin tunteita. Jotta lapsen itsetunto pääsee kehittymään, tulee aikuisen arjessa tutustua lapseen ja nähdä, millainen lapsi on. Aikuisten tulee samalla reflektoida omaa toimintaansa suhteessa lapseen. Lasta tulee kohdella arvostavasti, häntä tulee kuunnella ja hänet tulee nähdä kokonaisena ja todellisena. Lapselle on annettava mahdollisuus kertoa, mitä hän haluaa ja tarvitsee. Aikuisen on osattava antaa lapselle erilaisia kokemuksia niin positiivisten kuin negatiivistenkin palautteiden avulla. Aikuinen omalla esimerkillään opettaa, että lapsi voi ilmaista kaikenlaiset tunteensa ja että tunteiden ilmaisemisessa ei ole mitään pahaa tai pelättävää. (MLL 2017.)

6.4 Tukeminen sijoituksen eri vaiheissa ja yksilölliset pulmakohdat

Perhetyön tavoitteena on tukea nuoren arkea sijoituksen aikana, itsenäistyessä sekä kotiutumisvaiheessa. Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen ja sijaishuoltopaikan henkilökunnan vastuulla on huolehtia siitä, että lapsen ja vanhempien välinen yhteydenpito toteutuu. Erityisesti tilanteissa, joissa on katsottu, ettei lapsen terveydelle tai kasvulle ole vaaraa, täytyy mahdollistaa myös tapaamiset ja tukea näin yhteydenpitoa. Toimielimen velvollisuutena on selvittää lapsen läheiset ihmiset ja tukea heihin yhteydenpitoa huomioiden erilaiset yhteydenpitotavat ja menetelmät. Tuen tulee olla riittävää, yhteydenpito ei saa vaarantua tuen riittämättömyyden vuoksi. (Saastamoinen 2010, 138.)

Tavoitteena on pureutua yksilöllisesti nuoren ja hänen perheensä määrittelemiin pulmakohtiin yhdessä moniammatillisen verkoston kanssa. Lastensuojelussa on aina huomioitava se, että tilanteet ovat yksilöllisiä ja lapsen tilanne on aina erityinen. Ja siitä syystä myös palvelumallit ja toimintatavat ovat erilaisia. Erilaisten toimintatapojen ja menetelmien kanssa pyritään pureutumaan yksilöllisiin pulmakohtiin. Lait ja säädökset turvaavat lapsen oikeuksia yksilöllisen tarvehankinnan näkökulmasta ja siten pyritään tuottamaan palveluja, jotka parhaiten huomioivat jokaisen lapsen yksilöllisen edun ja tarpeen.

6.5 Ratkaisujen löytäminen

Perhetyön tavoitteena on tunnistaa ja nimetä ongelmia sekä auttaa ja tukea ratkaisujen etsimisessä. Tässä tavoitteena on pääpaino ratkaisussa ongelman syiden sijaan. Ratkaisujen löytymistä tulee aina miettiä yksilöllisesti. Ratkaisut eivät välttämättä aina johda täysin selkeään lopputulokseen, mutta ratkaisujen löytäminen voi helpottaa tilannetta. Painopiste on siten tulevaisuuteen suuntaava. Kun toimintaa pyritään muuttamaan suuntana valoisampi tulevaisuus, on asiakkaan helpompi tavoitella myönteisyyttä. Työntekijä kannustaa ja kyselee sen sijaan, että ohjaa ja sanelee, mitä asiakkaan tulee tehdä ongelmansa ratkaisemiseksi. (Ihalainen & Kettunen 2017, 62.)

Ratkaisujen löytämisen keskiössä on asiakas itse, sillä kukapa tuntisi oman elämänsä parhaiten kuin se, joka sitä elää ja kokee. Tavoitteiden asettaminen on merkittävässä asemassa ratkaisujen löytämiseen. Voimavarat ja ratkaisut auttavat asettamaan ja laatimaan jatkossakin mahdollisimman yksinkertaisia ja itselle sopivia tavoitteita. Tavoitteiden asettaminen tukee myös uusien ratkaisujen löytymistä sekä aiemmin löytyneiden ratkaisujen ylläpitämistä. (Ihalainen & Kettunen 2017, 62.)

6.6 Asiakassuunnitelma ja suunnitelmallisuus

Perhetyön tavoitteita tukee asiakassuunnitelma, joka toteutetaan heti asiakassuhteen alussa. Asiakassuunnitelmaan kirjataan yksilöllisesti tavoitteet, jotka pohjautuvat kuitenkin edellä mainittuihin päätavoitteisiin. Päätavoitteiden tarkoituksena on tukea ja helpottaa pienempien tavoitteiden asettamista. (Liite1)

Jokaiselle lastensuojeluasiakkaalle on laadittava asiakassuunnitelma, johon kirjataan tarvittavat tukitoimet (Strömberg-Jakka & Karttunen 2012, 256). Asiakassuunnitelman laatiminen on palvelutarpeen arvioimista ja sen laatimisesta on säädetty sosiaalihuoltolaissa. Asiakassuunnitelmaa ei tarvitse laatia, jos pystytään osoittamaan, ettei se ole tarpeellista tai jos on laadittu jokin toinen suunnitelma asiakasta varten. Asiakassuunnitelman tulee sisältää palvelutarpeen edellyttämässä laajuudessa asiakkaan oma arvio sekä ammatillisen tahon arvio tarvittavasta tuesta. Suunnitelmaan tulee kirjata tarvittavat palvelut sekä toimenpiteet. Asiakassuunnitelmassa tulee olla myös omatyöntekijän tai muun palveluista vastaavan työntekijän kirjoittama arvio, josta ilmenevät asiakkaan terveyden ja kehityksen kannalta merkittävät ja välttämättömät sosiaalipalvelut. Suunnitelmaan on kirjattava näiden palveluiden alkamisajankohta ja kesto. Suunnitelmassa täytyy näkyä myös, kuinka usein asiakas ja hänen asiastaan vastaava työntekijä tapaavat. Lisäksi suunnitelmaan on kirjattava asiakkaan näkemys omista vahvuuksista ja voimavaroistaan. (Sosiaalihuoltolaki 39. §.)

Asiakassuunnitelmassa on kirjattuna tavoitteet, joihin sosiaalihuollon palveluilla pyritään. Siihen on kirjattu myös asiakkuuden suunniteltu kesto sekä erilaisia tietoja yhteistyötahoista, jotka osallistuvat asiakkaan hoito- ja ohjaustyöhön, hänen tarpeistaan vastaamiseen sekä vastuiden jakamiseen. Suunnitelmaan kirjataan myös toteutumisen seuranta sekä tavoitteiden saavuttamista ja arviointia koskevat tiedot. (Sosiaalihuoltolaki 39. §.) Kun puhutaan suunnitelmallisuudesta, on työskentelyn oltava tavoitteellista. Sitä tukee työskentelyä varten tehty suunnitelma. Kuten edellä jo mainitsin, suunnitelma sisältää yksilölliset tavoitteet. Suunnitelmallisella työskentelyllä pyritään toteuttamaan suunnitelmaan kirjattuja tavoitteita. Suunnitelmaa voidaan kuitenkin tarvittaessa päivittää ja muuttaa, jotta se palvelee parhaiten yksilön omia tarpeita. Suunnitelma tukee niin aloitusvaihetta, työskentelyvaihetta kuin lopetusvaihetta.

7 PÄIHTEET

Päihteisiin luokitellaan alkoholi, pääasiassa keskushermostoon vaikuttavat lääkeaineet eli PKV-lääkkeet, huumausainelaisissa määritellyt aineet sekä esimerkiksi liuottimet. Yhteistä päihteiden käytölle on niiden aiheuttama päihtymyksen tunne eli humalatila. (Ihalainen & Kettunen 2017, 247.) Päihteiden käyttö voidaan luokitella kokeilu-, satunnais-, ajoittais- tai säännölliseksi käytöksi. Päihteiden käyttöä voidaan arvioida mietojen ja kovien aineiden välillä, sekä henkilön hallitun, holtittoman ja jopa pakonomaisen käytön perusteella. Jo lyhyen kokeilutarkoituksessa tapahtuvan käytön seurauksena voidaan nähdä syntyvän selkeitä haittoja. Päihteiden käytön tarkoitus on useimmiten hakea hyvää mielialaa, mutta sillä voidaan hakea myös rentouttavaa olotilaa ja joidenkin päihteiden avulla myös lievittää tai välttää vieroitusoireita. Päihteidenkäyttö mielletään hyvin herkästi kokeilu- tai ongelmakäytöksi, mutta näiden lisäksi on vielä selkeä ryhmä, viihdekäyttäjät. Nämä kolme ryhmää eivät välttämättä seuraa toinen toisiaan, mutta voivat olla ongelman synnyttäjiä. Kokeilukäyttö muuttuu viihdekäytöksi ja siitä ongelmakäytöksi tai riippuvuudeksi. (Partanen ym. 2015, 91–93.)

7.1 Nuorten päihteiden käyttö

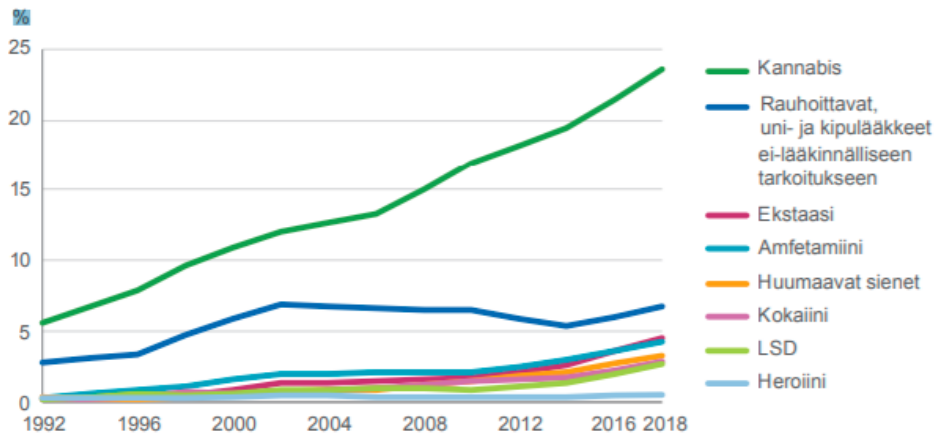
Nuoruusikään kuuluu erilaisia muutoksia, kuten siirtyminen peruskoulusta jatkokoulutukseen ja siitä edelleen työelämään. Siirtymänä toimii myös lapsuudenkodista siirtyminen itsenäiseen elämään ja elämiseen. Elämän suuret muutokset kasautuvat lyhyeen ajanjaksoon ja se voi lisätä riskiä ongelmien tai haasteiden syntymiseen. Päihteet voivat toimia nuorilla rajojen etsimisen ja aikuistumisen välineinä. Alkoholin käytöstä voi tulla tapa ja näin ollen satunnainen käyttö voi muuttua ongelmakäytöksi. Erityisesti nuorten kaveripiirillä on korostava vaikutus päihteiden käytön aloittamiseen. Päihteiden vaikutus näkyy erityisesti nuorilla aivojen toiminnassa. Päihteiden käytöllä on suora yhteys ja vaikutus keskushermostoon, mikä aiheuttaa riskin hermoston kehittymiselle. Kun nuoret aivot altistuvat päihteille, voi siitä seurata impulsiivisen käyttäytymisen lisääntyminen. Lisäksi seurauksena voi olla se, että impulsiivinen käyttäytyminen ei menekään ohi nuoren aikuistuessa. Päihteiden käytöllä on näkyviä seurauksia koulumenestykseen, levottomuuteen ja keskittymiseen. Nuorten päihteiden käyttöön liittyy hyvin voimakas sosiaalinen paine ja tämä itsessään lisää riskiä päihteiden käyttöön. (Ihalainen & Kettunen 2017 251–252.)

Suomalaisten tutkimusten mukaan huumeiden käyttö voi alkaa nuorena, mutta silti vain osalla käyttäjistä kokeilu voi johtaa riippuvuuteen. Huumeiden käytön historia on todella moninainen, siinä näkyvät vakavuusasteet käytön pituuden ja riippuvuuden suhteen. Usein ajatellaan, että huumeiden kokeilu tai käyttö on vain satunnaista, mutta se voi helposti johtaa ongelmakäyttöön ja riippuvuuden vaiheittaiseen kehittymiseen. Osa motivoituu avun hakemiseen ja huumeettomaan elämään, toisilla sosiaaliset ja fysiologiset tekijät vaikuttavat huumeiden käyttäjään, mikä vaikuttaa siihen, että jollakin käyttö jää kokeiluksi ja toisella se johtaa riippuvuuteen. Kognitiivis-emotionaalisten selitysmallien mukaan ongelmakäytön laukaisijoina voi olla vinoumat tunteiden ilmaisussa, ongelmien ratkaisussa sekä ympäristön havaitsemisessa. Psykodynaamisen mallin mukaan itsesäätelykeinojen puutteellisuus on riippuvuuden taustalla. Lapsen varhainen kokemus vanhemman riittämättömistä tai vinoutuneista keinoista rauhoittaa lasta on osa sen syntyhistoriaa. Lapsen muistiin tallentuvat kokemukset vanhemman käyttäytymisen ennakoivuudesta, omien tunnetilojen peilaamisesta sekä hädän tunteen harmonisoinnista. Tämä on johtanut siihen, että lapsella ei ole ollut mahdollisuutta peilata omia tunteitaan tai saada vastakaikua vanhemmalta. Nämä epäonnistumiset selittävät osittain myöhemmin tapahtuvaa riippuvuuden kehittymistä. (Nätkin 2006, 233, 235–236.)

7.2 Huumeiden käyttö lähivuosisikymmeninä

Huumekokeilut ja käytöt ovat yleistyneet sekä miesten että naisten keskuudessa, kuitenkin miehet ovat useimmin edustettuina tilastoissa. Uusien kannabiksen käyttäjien ilmaantuvuus on noin +1 % vuosittain 2010-luvulta lähtien, mikä tekee vuosittain noin 40 000 uutta kokeilijaa tai käyttäjää. Huumekyselyn mukaan 37 % kokee esimerkiksi kannabiksen hankkimisen alle vuorokaudessa melko tai hyvin helpoksi. (Karjalainen ym. 2020.)

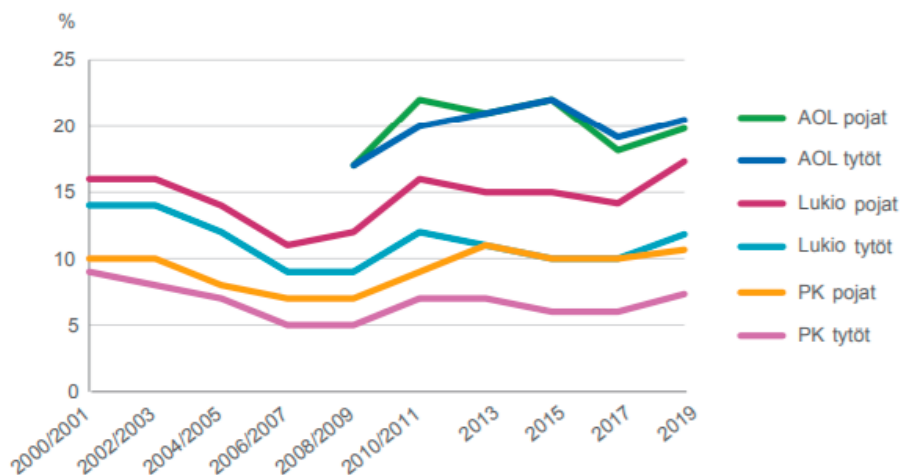
Huumetilanne Suomessa 2020

Kuva 1. Päihteitä joskus elämänsä aikana kokeilleiden tai käyttäneiden osuudet 15–69vuotiaiden keskuudessa vuosina 1992–2018 (Karjalainen ym. 2019)

Päihteitä kokeilleiden ja käyttäneiden osuudet näkyvät kuvassa 1. Prosentuaalisesti kannabiksen kokeilu ja käyttö on kasvanut vuodesta 1992–2018 5 % melkein 25 %. Rauhoittavien lääkkeiden ja kovien huumeiden osalta kokeilu- ja käyttö on lievemmin nousussa kannabikseen verrattuna. Etenkin nuorten keskuudessa kannabiskokeilut ovat lisääntyneet ja kannabista ei koeta huumeeksi ja sen viihdekäyttö on lisääntynyt. (kouluterveyskysely 2019.)

Päihdekokeilut nuorten keskuudessa

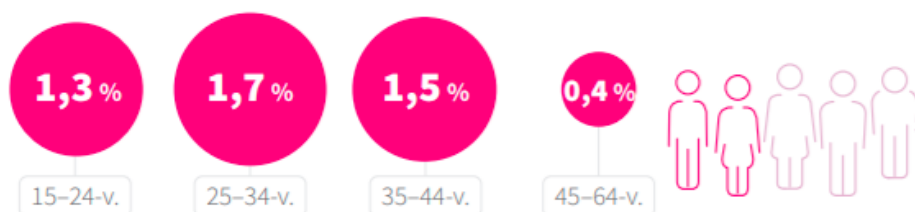

Kuva 2. Nuorten laittomien huumeiden kokeilut vuosina 2000/2001–2019 (Karjalainen ym. 2019)

Kuva 2 kuvaa miten päihdekokeilut jakautuvat nuorten keskuudessa, laittomia huumeikokeiluja on kaikissa kouluryhmissä. Vuoden 2019 kouluterveyskyselyn tulosten mukaan laittomia huumeita on kokeillut ainakin kerran elämässään 9 % peruskoulun oppilaista, 20 % ammattikoulun oppilaista ja 14 % lukiolaisista.

Peruskoulun ja lukiota käyvien poikien kohdalla kannabiksen kokeilu oli yleisempää kuin tytöillä, mutta ammattikoulun tytöillä oli kannabiskokeilut yleisempiä kuin pojilla. (Karjalainen ym. 2019, 27–28.)

Päihteitä ongelmallisesti käyttävien väestöosuudet

Kuva 3. Amfetamiinia ja opioideja käyttävien väestöosuudet vuonna 2017 (Rönkä ym. 2020)

Päihteitä ongelmallisesti käyttävien väestöosuudet on jaettu neljään ikäryhmään. Ikäryhmät 15–24-vuotiaat, 25–34-vuotiaat, 35–44-vuotiaat ja 45–64-vuotiaat (Kuva 3). Nuorten keskuudessa myös vahvemmat huumeet ovat saaneet jalansijaa. Esimerkiksi amfetamiinia ja opioideja ongelmallisesti käyttäviä 15–24-vuotiaita on väestöstä yli 1 % ja tilastot kasvavat joka vuosi. (Rönkä ym. 2020.)

7.3 Päihteiden käytön ongelmallisuus ja sen hoito

Päihteiden käytön ja niistä aiheutuvien ongelmien ratkaisussa ehkäiseminen on avainasemassa. Ehkäisevällä päihdetyöllä pyritään tukemaan päihteettömiä elintapoja ja vähentämään päihdehaittoja. Sen avulla pyritään myös vaikuttamaan päihteiden kysyntään, tarjontaan, saatavuuteen ja haittoihin. Ehkäisevällä päihdetyöllä pyritään vaikuttamaan päihteitä koskeviin tietoihin ja asenteisiin sekä niiden suojaaviin tekijöihin ja riskitekijöihin. (Ihalainen & Kettunen 2017, 253–254.)

Varhaisella ongelmien tunnistamisella on nähty olevan keskeinen asema päihdeistä aiheutuvien haittojen ja sairauksien minimoimiseksi. Varhaisessa vaiheessa havaittu ja tunnistettu päihdeongelma vaikuttaa siihen, miten käyttäjän muutokset näyttäytyvät käyttötavoissa. Siten on voitu paremmin hyödyntää

käyttäjän omia voimavaroja. Varhaisen vaiheen ongelmat saattavat ilmetä samantyyppisinä alkoholin ja huumeiden käytön osalta. Huumausaineiden osalta ei ole laajoja väestötutkimuksiin perustuvia riskirajoja tunnistettavissa, mutta eri huumausaineilla on kuitenkin erilaisia riskejä niiden vaikuttavien aineiden ja käyttötapojen osalta. Päihdyttävän aineen tai toistuvan mallin mukaiset muutokset vaikuttavat ihmissuhteisiin, arkipäiväiseen elämän sujuvuuteen, toimintakykyyn sekä terveyteen. Hoitoa tarvitaan siinä vaiheessa, kun omat keinot eivät muutoksen aikaansaamiselle riitä. (Päihdeongelmien tunnistaminen ja hoito 2015)

7.4 Päihdekuntoutus

Päihdekuntoutus on ammatillisena toimintana suuri kokonaisuus. Päihdekuntoutuksen kokonaisuus koostuu eri toimijoiden ja tahojen yhteistyöstä ja heidän tuottamistaan toimenpiteistä. Sosiaalityön näkökulmasta päihdekuntoutuksella pyritään vaikuttamaan ihmiseen hänen toimintaansa sekä ympäristöön, jossa hän toimii. Lähtökohtaisesti päihdekuntoutuksella pyritään edistämään ihmisen omaa tietoutta ja oivallusta omasta tilanteestaan. Päihdekuntoutujan kuntoutus nojautuu pitkälti oman toiminnan tarkasteluun. Kuntoutuksessa arvioidaan asiakkaan sitoutumista kuntoutukseen sekä arvioidaan säännöllisesti kuntoutumisen toteutumista. Kuntoutujan oma toiminta, sitoutuminen ja ympäristön vaikutus ovat merkittäviä tekijöitä, joita on tarkasteltava kokonaisvaltaisesti. Kuntoutumisen prosessissa päihdeongelmainen itsenäisesti tai yhteisön kanssa osallistuu erilaisiin kuntoutumista tukeviin toimenpiteisiin tai sosiaalisiin sidoksiin. Kuntoutuminen on itsessään vuorovaikutussuhteiden synnyttämistä. Se mahdollistaa sosiaalisten suhteiden syntyä ja sitä kautta toimintaa, joka luo mahdollisuuksia kuntoutujan työskentelylle. Kuntoutumisen näkökulmasta on myös asetettava tavoitteita, joihin työskentelyllä pyritään. (Laitinen & Niskala 2013, 375–378.)

Kuntoutus on prosessi, joka lähtee liikkeelle yksilön omasta tarpeesta muutokseen tai esimerkiksi läheisten ihmisten havainnointien ja kannustamisen seurauksena. Tärkeää on muistaa kuntoutumisen lähtökohta. Kuntoutujan on itse haluttava muutos tilanteeseensa. Kunnat ovat vastuussa päihdeongelmaisten palveluiden järjestämisestä. Kuntien on järjestettävä palvelut itse tai hankit-

tava ne yksityiseltä tai kolmannen sektorin palveluntuottajalta. Päihdeongelmaiselle on selviämishoitoa, jota toteutetaan päivystyksyksiköissä. Katkaisu- ja vieroitusyksiköissä toteutettavan katkaisu- ja vieroitushoidon tarkoituksena on pysäyttää päihdeiden kierre ja luoda edellytykset toipumiselle. Pidempiaikaisella päihdekuntoutuksella pystytään auttamaan toipumisessa päihderiippuvuudesta ja selviytymään päihdeiden aiheuttamien pidempiaikaisten elämäntilanteiden ongelmista. Avomuotoisen kuntoutuksen tukena voidaan käyttää ympärivuorokautisen kuntoutuksen jaksoja. Jälkikuntoutuksen ja sen etenemisen tehtävänä on auttaa toipujaa itsenäiseen elämään ja uuden arjen rakentamiseen, kun päihdeiden käyttö on jo loppunut. Tämän tukena voi olla ammatillista kuntoutusta. Päihdeongelmaisten hoito ja kuntoutus toteutuu A-klinikoilla, nuorisoasemilla ja vastaavissa avomuotoista hoitoa antavissa yksiköissä. Palveluita tarjoaa myös perusterveydenhuollon mielenterveyspalvelut sekä erikoissairaanhoidon psykiatriset yksiköt. Päihdeongelmien kuntoutumisen rinnalla voidaan hyödyntää myös vertaistukea, joita tarjoavat esimerkiksi AA-ryhmät. Vertaistukeen perustuvat hoitomuodot voivat olla suuressa roolissa päihderiippuvuudesta irrottautumisessa. (THL 2021.)

7.5 Ylisukupolvisuus

Ylisukupolvisuudella tarkoitetaan sitä, että jotain siirtyy sukupolvelta toiselle. Lastensuojeluasiakkuuksien ylisukupolvisuutta on tutkittu pääasiassa työntekijöiden tietojen avulla. Näiden tulosten mukaan ylisukupolvisuutta ilmenee noin kolmasosalla asiakkaista. Noin neljäsosalla asiakkaista ylisukupolvisuutta ilmenee paljon. Huomattavaa on se, että lähes puolessa asiakastapauksista työntekijät eivät ole kyenneet arvioimaan asiakkuuksien ylisukupolvisuutta. Kansainvälisessä tutkimuksessa on pystytty osoittamaan, että sijaishuollossa varttuneiden vanhempien lapsilla on suurempi riski joutua myös itse sijoitetuksi. Keskeisimpinä vanhempiin liittyvinä riskitekijöinä nähdään vanhempien matala koulutustaso, vakavat mielenterveysongelmat sekä taloudelliset vaikeudet. Ylisukupolvisen huono-osaisuuden näkökulmasta sijoitettujen nuorien sosioekonominen tausta tai kasvuympäristö ei ole nuoren elämän kulkua määrittävä tapahtuma, mutta, on kuitenkin hyvin mahdollista, että lapsuudessa koettu elinolosuhteiden epävakaus sekä turvattomuus näkyvät vasta teini-iässä puhkeavina käytöshäiriöinä tai ongelmakäyttäytymisenä. Tämä taas on suo-

rassa suhteessa kohonneen sijoitusriskin kanssa. Sosiaalisen oppimisen mallin mukaan lapset seuraavat herkästi vanhempiansa mallia ja käyttäytymistä niin hyvässä kuin pahassakin. Tämä taas muodostaa omaa käyttäytymistä ohjaavat normit ja mallit. Lapset omaksuvat näiden lisäksi myös lastensuojelujärjestelmän tukimuodot ja toimintatavat. (Saari ym. 2020, 83–86.)

Päihdeongelmilla on ollut taipumus siirtyä sukupolvelta toiselle. On arvioitu, että Suomessa on noin 70 000 alle 18-vuotiasta, jotka elävät perheessä, jossa molemmilla tai toisella vanhemmalla on päihdeongelma. Vanhempien päihteiden käyttö on ollut yksi keskeisimmistä syistä häiriökäyttäytymisen ja psyykkisten häiriöiden taustalla. Päihdeperheiden lapsia sijoitetaan sekä huostaanotetaan muita useammin, mutta päihteiden käyttö on kuitenkin vain yksi monista mahdollisista ongelmista. (Saari ym. 2020, 90.)

8 TUTKIMUKSEN TAVOITE JA RAJAAMINEN

Tutkimus sai alkunsa Saviston koti Oy:n omasta tarpeesta selvittää heidän tarjoamansa perhetyön vaikuttavuutta. He olivat jo jonkin aikaa miettineet opinäytetyön aihetta eli perhetyön vaikuttavuutta. Se, että taustalla on omaa kokemusta työympäristöstä, asiakkaista ja kokonaisvaltaisesta työskentelystä, antaa perspektiiviä ja näkökulmaa lähteä tarkastelemaan tutkimuskysymystä ja hakemaan vastauksia siihen, mitkä asiat toteutuvat, missä voisi parantaa ja samalla etsiä kehittämissuhteita työn parhaalle mahdolliselle toteutumiselle.

Tämän opinäytetyön tarkoituksena on selvittää kyselylomakkeen avulla, onko perhetyö vaikuttavaa päihdenuoren vanhempien kokemana. Työn tavoitteena on saada näkemys siitä, miten vanhemmat kokevat perhetyön, miten se on heille näyttäytynyt ja täyttyvätkö perhetyön tavoitteet ja miltä osin ne täyttyvät. Tutkimus tehdään vanhempien näkökulmasta, sillä lapsilta ei tämän työn toteuttamisen näkökulmasta voitu hakea vastauksia. Tämän opinäytetyön tarkoituksena on tarjota tilaajalle näkemys heidän toteuttamastaan perhetyöstä sekä saada ideoita työn kehittämiseksi eli esimerkiksi mihin asioihin tulisi enemmän kiinnittää huomiota ja mitkä asiat jo toteutuvat. Parhaimmillaan työ voi antaa työkaluja vaikuttavuuden mittaamiselle ja sen kehittämiseksi.

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on auttaa kehittämään perhetyötä Saviston koti Oy:ssä. Tämän opinnäytetyön tavoitteena on myös herätellä tarkastelemaan Saviston koti Oy:n perhetyön tavoitteita eli sitä mitä lasten ja perheiden hyväksi tehdään, miten työskentely olisi mahdollisimman perhelähtöistä sekä sitä, mitä asioita vaikuttavuutta arvioitaessa on huomioitava.

Tutkimuskysymykseksi muotoutui seuraava kysymys: millainen on Saviston koti Oy:n tarjoaman perhetyön vaikuttavuus päihdenuoren vanhempien kokemana? Vanhemmilta kysyttiin, onko perhetyö näkynyt annetussa ohjauksessa ja miten se perhetyö on vaikuttanut. Jaottelin tutkimuskysymykseni alakysymyksiin, jotta sain tarkempia vastauksia varsinaiseen tutkimuskysymykseeni. Valitsin viisi alakysymystä tukemaan ja syventämään tutkimuskysymystäni.

Alakysymyksiksi valitsin seuraavat viisi kysymystä:

1. Toteutuuko perheen ja työyhteisön/verkoston välillä avoin vuorovaikutus?
2. Tuetaanko arkea sijoituksen jokaisessa vaiheessa?
3. Ovatko kohtaaminen ja hoito tasavertaista?
4. Onko perhetyöllä pyritty pureutumaan yksilöllisiin haasteisiin?
5. Onko työskentely ollut ratkaisukeskeistä?

Saviston koti Oy:llä on sekä pysäytys- ja arviointiosastoja sekä vakauttavia osastoja. Tämän opinnäytetyön kannalta oli tärkeää rajata perhetyön vaikuttavuuden mittaaminen vakauttaville osastoille, jolloin voidaan aidosti mitata vaikuttavuutta. Pysäytys- ja arviointiosastoilla aloitetaan lapsen ja perheen välillä perhetyötä, mutta osastolla vietetty aika sekä perhetyö, jota on ehditty toteuttaa, on niin lyhytaikaista. Siksi tämän opinnäytetyön näkökulmasta oli järkevää keskittyä yksinomaan vakauttaviin osastoihin ja jättää pysäytys- ja arviointiosastot tutkimuksen ulkopuolelle.

Vakauttavilla osastoilla työskentely on pidempiaikaista ja perhetyö siten myös merkittävämmässä asemassa työskentelyä. Vaikuttavuutta voidaan mitata paremmin, kun vanhemmille on kertynyt enemmän kokemusta Saviston koti Oy:n toteuttamasta perhetyöstä. Vaikuttavuuden mittaaminen on osittain vai-

kea käsite, sillä jotta voidaan mitata vaikuttavuutta, on se aina peilattava esimerkiksi tavoitteisiin. Rajasin työtäni selkeästi teorian osalta. Määrittelin selkeät tavoitteet sille, mihin perhetyöllä pyritään, jotta perhetyön vaikuttavuutta voitiin mitata. Teemoja, joita opinnäytetyössäni kävin läpi, ovat lastensuojelu, sijaishuolto, perhetyö, perhetyöntekijän ammattietiikka ja tavoitteet sekä päihdet ja nuorten päihdeiden käyttö, päihdehoito ja päihdekuntoutus. Lisäksi sivuan hieman ylisukupolvisuuden käsitettä ja avasin vaikuttavuuden mittaamista.

9 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tämä tutkimus toteutettiin kyselylomakkeen muodossa. Kyselylomake on rakennettu teorian pohjalta ja Saviston koti Oy:n yrityksen arvomaailman pohjalta. Kysymykset on muovailtu kohderyhmälle soveltuvaksi yhdessä opinnäytetyön yhteistyökumppanien kanssa. Opinnäytetyössä puhutaan päihden nuoren vanhempien näkökulmasta, mutta kyselyssä on otettu pois sana *päihde*, jotta tämä ei ole aiheuttanut vastaajille leimaamisen tunnetta.

9.1 Tutkimusote

Opinnäytetyön tutkimusotteeksi valikoitui laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus, mutta myös kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimus. Laadullisella tutkimuksella tarkoitetaan sitä, että arvioidaan vastaajien omia käsityksiä ja kokemuksia. Laatuina on mieli, jonka tutkittava antaa käsityksilleen ja kokemuksilleen. Kokemukset ja näkemykset eivät ole aina selkeästi poimittavissa, mutta subjektiiviset merkitykset ovat kuitenkin esitettävissä ja ymmärrettävissä aina tutkittavien elämien kannalta merkittävässä yhteyksissä. Laadullisen tutkimuksen näkökulmasta kielelliset ilmaisut ja niiden sosiaalisesti muodostuneet merkitykset ovat laadullisen tutkimuksen tiedon lähde. Tutkimusmuodossa on ymmärrettävä missä, millä tavalla sekä miksi tutkittavan näkökulmasta tutkittuun asiaan koskevat kokemukset tulevat merkityksellisiksi. Ymmärtäminen syntyy toisen subjektiivisten kokemusten ja merkitysten ymmärtämisestä. (Vilka 2021, 17–20.)

Määrällinen tutkimus taas tarkoittaa tutkimusta, joka perustuu tilastolliseen ja numeeriseen analyysiin. Tutkimuksen lähtökohtana on tällöin saada oikealla

tavalla mitattuna todellisuutta koskeva, yksilöistä riippumaton tieto. Määrällinen tutkimus toimii tässä tapauksessa hyvänä menetelmänä, sillä tavoitteena on saada vastauksia kysymykseen, kuinka paljon tai miten usein jokin asia ilmenee. Määrällinen tutkimus mahdollistaa työstä numeraalisen tiedon saannin, mitä ei tulkinnallisella metodilla saada aikaan. (Vilkka, 2021, 23.)

9.2 Tutkimuksen kohde

Tutkimuskohteena olivat Saviston koti Oy:n vakauttavat osastot ja toimeksiantajana Saviston koti Oy. Opinnäytetyö on toteutettu yhteistyössä Saviston koti Oy:n Anjalan yksikön johtajan, Tiina Lotin kanssa. Lisäksi apuna ovat olleet myös vakauttavien osastojen vastaavat ohjaajat. Kyselyn kohderyhmäksi valikoituivat tutkimushetkellä vakauttavilla osastoilla olevien lasten vanhemmat. Perheitä oli 28 ja linkki kyselyyn lähti 40–50 henkilölle. Kyselyyn vastanneiden tieto ja vastaukset olivat tämän työn kannalta tarpeellisia. Kyselyyn vastanneet vanhemmat olivat jo jonkin aikaa ehtineet saamaan Saviston koti Oy:n toteuttamaa perhetyötä ja siksi heidän kokemuksensa toimivuudesta ja kehittämiskohteista oli tärkeää tutkimuskysymyksen kannalta. Toiveissa oli suurempi vastaajamäärä, mutta olin kuitenkin realistinen ja tiedostin riskit. Kyselyn kohderyhmä on sellainen, että se loi riskin alhaiselle vastausprosentille. Aineisto jäi siis suppeammaksi, mutta sain siitä kuitenkin tehtyä tulkintoja.

9.3 Aineiston kerääminen ja rakenne

Tutkimus toteutettiin Webropol-kyselynä, joka sisälsi yhteensä 10 erilaista kysymystä perhetyön toteutumisesta. Kysymykset ja niiden asettelu tekivät työstä sekä laadullisen että määrällisen. Alkuperäisenä tarkoituksena oli kyselyn lisäksi käydä muutama suullinen haastattelu, mutta näitä en saanut toteutettua, koska halukkaita ei löytynyt. Tutkimusaineistona oli siis yksinomaan kysely. Kyselyssä oli sekä avoimia kysymyksiä että mitta-asteikon avulla toteutettuja kysymyksiä. Tutkimusaineisto kerättiin vuosien 2020–2022 aikana.

Kysely on tyypillinen tapa määrällisen tutkimuksen aineiston kokoamiseen, varsinkin silloin, kun on mahdollisuus siihen, että ihmisten mielipiteet, asenteet, ominaisuudet ja henkilökohtaiset asiat voivat olla hyvinkin hajallaan toisistaan. Kysely oli kaikille samanlainen ja kysymykset oli asetettu samaan jär-

jestykseen. Kysely toteutettiin sähköisenä Webropol-kyselynä, ja linkin jakamisessa auttoi moniammatillinen verkosto. Kysely mahdollistaa vastausten mitaamisen. Mittaus taas edellyttää, että määritellään käsitteet arkikielelle, niin että ne ovat mitattavissa. (Vilkkä 2021, 68.)

9.4 Aineiston analyysi

Avointen kysymysten vastauksia analysoitaessa parhaan tuloksen saa käyttämällä aineistolähtöistä analyysiä. Se vaatii rinnalleen teoriaa. Teoreettisena viitekehyksenä käytin perhetyön tavoitteita eli sitä, mihin perhetyöllä pyritään. Käsitteet ja tutkimusteoria antavat työlle kehyksen, vaikka ilmiön ymmärtäminen lähteekin liikkeelle aineiston analyysistä. Aineistoa analysoitaessa nähdään, millä tavalla ja mistä siinä puhutaan. Liikkeelle lähdetään siis aineistosta, jota eritellään ja käsitteellistetään. Näiden ja teoreettisen viitekehyksen avulla voidaan muodostaa aineistoa vastaava teoreettinen malli tai yleinen ajatuskokonaisuus. Päättely etenee induktiivisesti käytännöstä kohti teoriaa. Toisena vaihtoehtona aineiston analyysissä olisi voinut toimia myös teoreettinen analyysi, joka lähtee liikkeelle valmiista teoriasta ja jonka varaan analyysi rakentuu. Päättely tapahtuu siis deduktiivisesti, mikä tarkoittaa käytännön ilmiön erittelyä ensin teorian avulla. Aineisto kootaan, analysoidaan ja tulkitaan. (Vilkkä 2021, 112.)

Tämä tutkimus sisältää myös määrällisen menetelmän ja aineisto voidaan kuvata taulukkomuodossa. Mielipidevastaukset voidaan muuttaa numeeriseen muotoon, mikä mahdollistaa keskiarvojen laskemisen. (Salonen 2018.)

9.5 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Opinnäytetyön tulisi olla kokonaisuudessa luotettava. Tällä tarkoitetaan sitä, että opinnäytetöissä on hieman erilaisia asioita, mutta kaikilla on myös yhteisiä piirteitä. Yhteisillä piirteillä tarkoitetaan, että opinnäytetyön prosessit tuottaisivat sellaisia tuloksia ja kehittämissuhteita etteivät ne ole täysin sattumanvaraisia. Luotettavuuden arvioinnissa tulisi näkyä kootun aineiston luotettavuus, siitä tehtyjen tulosten ja päätelmien luotettavuus sekä tutkimustekstin luotettavuus. (Vilkkä 2021, 185.)

Pohdintani hyvistä tieteellisistä käytännöistä ja niiden noudattamisesta osoittaa eettistä herkkyyttä. Jokaisen tulisi käyttää muiden tutkimustietoja ja tuloksia mahdollisimman asianmukaisesti ja kunnioittavasti. Tällöin myös noudamme herkemmin työskentelyssä yleistä huolellisuutta, tarkkuutta ja rehellisyyttä. (Vilka 2021, 122.)

10 VAIKUTTAVUUDEN ARVIOINTI JA AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET

Suomalaisessa yhteiskuntatieteellisessä tai kapeammin sanottuna sosiaalityön tutkimuksessa on todella vähän esimerkkejä vaikuttavuustutkimuksesta sanan tavanomaisessa merkityksessä. Tavanomainen merkitys tarkoittaa sitä, että tutkitaan, millaisia vaikutuksia jollakin toimenpiteellä, palvelulla tai poliittisella ohjelmalla on palvelujen käyttäjien elämään. Julkisen sektorin toimintoihin vaikuttavuus käsitteenä levisi 2000-luvulla. Yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa ei ole pystytty pitkään aikaan keräämään sosiaalista pääomaa esiintymällä vaikuttavuustutkimuksen tekijänä. Vaikuttavuustutkimus ei ole kovin suosittua tai edes arvostettua. Vaaditaan uskallusta todeta, etteivät asiat ole parhaalla mahdollisella tolalla tai ettei ole toimittu parhaalla mahdollisella tavalla. (Kotiranta & Mäntysaari 2017, 36–37.)

Vaikuttavuuden mittaaminen on haastavaa. Kuten yllä totesin, vaikuttavuustutkimuksia on tehty vähän. Vaikuttavuutta tulee mitata mahdollisimman rehellisesti, jotta työstä tulee laadukas. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että tulokset ovat aina tilaajan näkökulmasta edulliset. Rehellisten, vaikka negatiivistenkin vastausten avulla työtä voidaan kehittää. Peilaan vastauksia ja perhetyön tavoitteita toisiinsa, mikä toimii vaikuttavuuden mittarina. Vaikuttavuuden mittaamista edelleen vältetään ja tämä osaltaan vaikuttaa siihen, ettei tutkimuksia löytynyt runsain määrin. Löysin kuitenkin kaksi tutkimusta, joissa käydään läpi perhetyön vaikuttavuuden mittaamista.

Valitsin Kiviojan ja Kujalan vuonna 2014 tehdyn tutkimuksen siksi, että he olivat tutkineet perhetyön vaikuttavuuden arviointia Raudasmäen sosiaalipalvelut Oy:ssä. Heidän tutkimuksensa tavoitteena oli arvioida perhetyöyksikön tekemän perhetyön vaikuttavuutta. Tutkimuksen tarkoitus oli hyvin samankaltainen kuin oman opinnäytetyöni, sillä tutkimuksella haluttiin selvittää asiakkaiden näkökulmasta, miten perhetyöllä on vaikutettu elämään ja hyvinvointiin. Tulosten

avulla saatiin kehittämissideoita perhetyön kehittämiseen. Vaikuttavuuden arvioinnissa tutkittiin perhetyön asiakasprosessia ja työn tuloksia. (Kivioja & Kujala 2014, 1–2.) Työn tulokset osoittivat, että perhetyön vaikuttavina tekijöinä olivat työntekijöiden ominaisuudet sekä erilaiset työmenetelmät. Positiiviset muutokset näyttäytyivät päihteiden käytön vähenemisenä sekä vuorovaikutuksen ja ilmapiirin parantumisena. Haasteena perhetyön toteutumiseen nousi nuorten huono vastaanottaminen perhetyön osalta. Perhetyö oli vaikuttavaa, mutta siinä oli myös kehitettävää. (Kivioja & Kujala 2014, 34–35.)

Toiseksi tutkimukseksi valitsin Spännärin (2021) sosiaalityön kandidaatin tutkielman vaikuttavasta lastensuojelun tehostetusta perhetyöstä. Spännäri kuvaa työssään tehostetun perhetyön vaikuttavuutta ja tekijöitä vaikuttavuuden takana. Vaikuttavuutta on vaikea mitata numeerisesti ja siksi vaikuttavuutta mittaessa arvioinnin tulisi kohdistua työn sisällöllisiin asioihin. Vaikuttavuuden näkökulmasta tulisikin pohtia, mitä hyötyä tehtävästä työstä on. Työskentelyn onnistumista arvioimalla voidaan seurata tavoitteiden toteutumista. (Spännäri 2021, 2–5.)

Spännäri toteaaakin tutkielmansa tuloksista yhteenvedona, että tehostettua perhetyötä asiakkaalle tarjottaessa on työlle asetettava selkeät tavoitteet yhdessä asiakkaan ja muiden toimijoiden kanssa. Tällöin jokainen osapuoli tietää, mihin työllä pyritään ja millä keinoin. Tavoitteiden saavuttamista voidaan myös helpommin seurata, kun jokaiselle on selvää, mihin pyritään. (Spännäri 2021, 19.)

11 TUTKIMUSTULOKSET

Kyselylomake lähetettiin Saviston koti Oy:n neljälle vakauttavalle osastolle. Jokaisella osastolla on seitsemän lasta, mikä käytännössä tarkoittaa 28 perhettä ja noin 50 vastaajaa, jos oletetaan jokaisessa perheessä olevan kaksi aikuista. Osastojen vastaavat ohjaajat välittivät vanhemmille sähköisen saatekirjeen, jossa oli linkki Webropol-kyselyyn. Kysely lähetettiin vastaajille marraskuussa 2020 ja vastausaikaa oli kaksi viikkoa. Vastauksia tuli tuolloin vain kahdeksan, jolloin yhteistyökumppanien kanssa päätimme jatkaa vastausaikaa joulukuun 2020 alkuun. Vastaajille lähetettiin muistutusviesti kyselystä.

Kyselyn oli avannut 56 vastaajaa, mikä osoitti kiinnostusta kyselyä kohtaan, mutta lopulta vastaajia oli vain 13. Olen kuitenkin tyytyväinen vastausten määrään. Käytin vastausten läpikäymiseen Webropolin omaa suodatinta sekä laadullista menetelmää avointen kysymysten vastauksiin. Näiden avulla päädyin tutkimustuloksiin.

11.1 Avoimen vuorovaikutuksen toteutuminen perheen ja työyhteisön ja verkoston välillä

Yhtenä perhetyön tavoitteena on avoin vuorovaikutus perheen ja työyhteisön/verkoston välillä. Avoimella vuorovaikutuksella tarkoitetaan kohtaamista, kuulemista, ymmärtämistä ja puhumista tilanteesta riippumatta.

Taulukko 1. Avoimen vuorovaikutuksen toteutuminen

Avoim vuorovaikutus	Määrä	%
Arviointiasteikko		
1- Ei koskaan	0	0%
2- Silloin tällöin	0	0%
3- Yleensä	4	30,8%
4- Pääsääntöisesti	5	38,4%
5- Aina	4	30,8%
Kyselyyn vastanneet	13	100%

Kyselyssä selvitettiin asteikolla 1–5 toteutuuko perheen ja työyhteisön/verkoston välillä avoin vuorovaikutus. Kyselyyn vastanneita oli yhteensä 13 ja heistä kaikki vastasivat kyselyyn asteikolla 3–5. Vastaajista 4 henkilöä antoivat arvosanaksi 3 eli he kokivat vuorovaikutuksen olevan yleensä toimivaa. Vastaajista antoivat 4 henkilöä arvosanan viisi, eli he kokivat vuorovaikutuksen toteutuvan aina toimijoiden ja perheen välillä. Keskiarvoksi vuorovaikutuksen toteutumiselle syntyi arvosana 4 eli pääsääntöisesti vastaajat kokivat avoimen vuorovaikutuksen toteutuvan niin perheen kuin myös työyhteisön ja verkoston välillä. Arvosanan 4 antoi viisi vastaajaa. Tästä voidaan tehdä päätelmää siitä, että vastanneet kokivat pääasiassa tyytyväisyyttä avoimen vuorovaikutuksen suhteen.

Tämän jälkeen selvitin avoimen kysymyksen avulla, miten avointa vuorovaikutusta voisi parantaa. Tähän vastasi 10 henkilöä. Heistä yksi oli täysin samaa

mieltä siitä, että vuorovaikutus toteutuu riittävän avoimesti ja että hän toivoo toiminnan jatkuvan entiseen malliin. Muiden yhdeksän vastaajan kohdalla yhtenäistä oli se, että kaikki kokivat tiedonkulun olevan osittain haasteena vuorovaikutuksen toteutumiseksi. He toivoivatkin parempaa yhteistyötä ohjaajien ja perheen välillä. Yksi vastaajista toivoi, että työskentely olisi moniammatillista. Lisäksi hän toivoi, ettei työskentely olisi yksinomaan omaohjaajan varassa, vaan että jokainen työntekijä tietäisi lapsen asioista ja voisi tarvittaessa perhettä tiedottaa.

Näin saataisiin myös vuorovaikutusta ja tiedonkulkua tasalaatuisemmaksi. Vastauksissa oli myös yhtenäisiä piirteitä siitä, että vanhemmat kokivat jäävänsä päätösten ulkopuolelle. Kokemus osallisuuden ja kuulluksi tulemisen puutteesta korostui vuorovaikutuksesta puhuttaessa. Vuorovaikutuksen kehittämisen näkökulmasta toivottiin lisää yhteydenpitoa. Noin puolet vastaajista oli sitä mieltä, että pelkät puhelutkin lisäisivät osallisuuden tunnetta.

11.2 Kohtaamisen ja hoidon tasavertaisuus

Vaikuttavasta perhetyöstä puhuttaessa tulisi perhetyön tavoitteet täyttyä kohtaamisen tasavertaisuuden osalta.

Taulukko 2. Kohtaamisen tasavertaisuus

Kohtaaminen	Määrä	%
Arviointiasteikko		
1- Ei koskaan	0	0%
2- Silloin tällöin	0	0%
3- Yleensä	3	23,1%
4- Pääsääntöisesti	3	23,1%
5- Aina	7	53,8%
Kyselyyn vastanneet	13	100%

Kyselyssä toisena kysymyksenä selvitettiin sitä, miten vastaajat kokevat kohtaamisen tasavertaisuuden. Taulukosta 2 näkyy miten vastaukset ovat jakautuneet asteikolla 3–5. Vastaajista 3 henkilöä on kokeneet kohtaamisen yleensä hyväksi. Samoin myös vastanneista 3 henkilöä kokee kohtaamisen

pääsääntöisesti tasavertaiseksi. Yli puolet vastaajista eli 7 henkilöä kokee kohtaamisen toteutumisen aina tasavertaiseksi. Vastausten perusteella voidaan todeta, että vastaajat ovat pääasiassa tyytyväisiä saamaansa kohteluun.

Hoidon tasavertaisuuden tulee näkyä annetussa työssä. Taulukosta 3 ilmenee miten vastaajat kokevat hoidon tasavertaisuuden toteutuvan. Hoidon tasavertaisuuden kyselyyn vastanneita oli yhteensä 13 kappaletta.

Taulukko 3. Hoidon tasavertaisuus

Hoidon tasavertaisuus Arviointiasteikko	Määrä	%
1- Ei koskaan	0	0%
2- Silloin tällöin	0	0%
3- Yleensä	4	30,8%
4- Pääsääntöisesti	5	38,4%
5- Aina	4	30,8%
Kyselyyn vastanneet	13	100%

Kolmestatoista vastaajasta 4 henkilöä oli sitä mieltä, että hoidon tasavertaisuus toteutuu yleensä. Saman verran vastauksia antoivat 4 henkilöä arvostalle 5 eli aina kokivat hoidon tasavertaisena. Prosentuaalisesti suurin luku koostui arvostanasta 4. Viisi vastaajista kokee hoidon pääsääntöisesti tasavertaiseksi. Hoidon ja kohtaamisen tasavertaisuudessa ilmeni eroa. Kohtaaminen koettiin useammin tasavertaiseksi (53,8 % vastanneista), kun taas 30,8 % (4henkilöä) koki hoidon tasavertaiseksi (Taulukko 2). Tulosten valossa voidaan kuitenkin todeta, että asiakkaat kokevat hoidon ja kohtaamisen toteutuvan pääsääntöisesti tasavertaisesti.

Avoimella vastausvaihtoehdolla selvitettiin, mitä perheet haluaisivat parantaa hoidon ja kohtaamisen tasavertaisuudessa. Kahdeksan vastaajaa oli vastannut tähän kysymykseen. Heistä kuusi oli sitä mieltä, että kohtaaminen on sellaisenaan tasavertaista, eikä siinä ole mitään parannettavaa. Kaksi vastaajaa koki ongelmaksi ohjaajien kiireen. Heidän mielestään hoito ei myöskään ollut aina näkyvää. Kehittämisehdotuksina heillä oli henkilökunnan määrän lisääminen. Kaksi vastaajaa koki aikataulussa pysymisen haasteelliseksi ja siksi

puutteita lapsen ja vanhemman välisen suhteen ylläpitämisessä. Toisaalta vastauksissa näkyi sympatia ohjaajia kohtaan ja vastauksissa korostettiin sitä, että hoidon tavoite on hyvä. Panostusta tarvittaisiin siihen, että lapsia ohjataan ”oikeisiin valintoihin”. Kolme neljäsosaa vastanneista kaipaavat muihin alan ammattilaisiin parempaa kontaktia ja yhteydenpitoa. Moniammatillisuuden tulisi näkyä kohtaamisen ja hoidon tasavertaisuudessa.

11.3 Arjen tukeminen sijoituksen eri vaiheissa

Sijoituksen vaiheet voidaan luokitella aloitus, työskentely ja lopetusvaiheeseen. Vakauttavilla osastoilla tehdään näitä kaikkia kolmea vaihetta.

Taulukko 4. Arjen tukeminen sijoituksen eri vaiheissa

Arjen tukeminen Arviointiasteikko	Määrä	%
1- Ei koskaan	0	0%
2- Silloin tällöin	2	15,4%
3- Yleensä	3	23,1%
4- Pääsääntöisesti	6	46,1%
5- Aina	2	15,4%
Kyselyyn vastanneet	13	100%

Kyselyssä selvitettiin perheiden kokemusta siitä, ovatko he kokeneet saavansa tukea sijoituksen jokaisessa vaiheessa. Taulukosta 4 ilmenee, että kaksi vastaajaa koki arjen tukemisen sijoituksen eri vaiheissa toteutuvan silloin tällöin. Kolme vastaajaa koki sen toteutuvan yleensä ja kuuden vastaajan mielestä se toteutuu pääsääntöisesti. Kaksi vastaajaa oli myös sitä mieltä, että arjen tukeminen toteutuu aina. Tässä kysymyksessä näkyi eniten hajontaa vastausten välillä.

Avoimen kysymyksen avulla selvitettiin vastaajilta, miten arjen tukemista voitaisiin parantaa. Arjen tukemisen parantamiseen vastanneita oli 9. Jokaisen vastanneen vastauksissa ilmeni arkirytmien merkitys. Jokainen vastaaja näki siinä tukemisen hyödyt ja kokivat, että se on otettu jollain tavalla huomioon.

Kuitenkin 25 % vastaajista oli sitä mieltä, että siihen tulisi panostaa lisää, ottamalla lapsia mukaan arjen askareisiin ja korostaen sitä, että täytyy ottaa omasta toiminnastaan vastuuta. Parannusehdotuksia tuli koulukäynnin tukemisen lisäämiseen. Vastanneiden kesken oli näkyvissä se, ettei "paraskaan tuki ei aina riitä, jollei nuori ole itse sitoutunut normaaliin arkeen ja arkirutiineihin". Jo olemassa olevat arjen tukemisen elementit täyttyvät ja vanhemmat olivat pääasiassa tyytyväisiä arjen tukemisen eri vaiheisiin.

11.4 Yksilöllisiin haasteisiin pureutuminen ja ratkaisukeskeisyys

Perhetyötä arvioitaessa on korostettava, että huomioon otetaan yksilölliset haasteet ja työskentelyssä ratkaisukeskeisyys. Kyselyssä selvitettiin vanhempien kokemusta siitä, ovatko he kokeneet, että perhetyöllä on pyritty pureutumaan yksilöllisiin haasteisiin.

Taulukko 4. Yksilöllisiin haasteisiin pureutuminen

<i>Yksilöllisiin haasteisiin pureutuminen</i> Arviointiasteikko	<i>Määrä</i>	<i>%</i>
1- Ei koskaan	0	0%
2- Silloin tällöin	0	0%
3- Yleensä	3	23,1%
4- Pääsääntöisesti	6	46,1%
5- Aina	4	30,8%
Kyselyyn vastanneet	13	100%

Jälleen kolmestatoista vastaajasta 4 henkilöä oli sitä mieltä, että yksilöllisiin haasteisiin on pääsääntöisesti pureuduttu. Ja toiset 4 vastaajaa oli sitä mieltä, että yksilöllisiin haasteisiin on pureuduttu aina. Kolme henkilöä koki yksilöllisiin haasteisiin pureutumisen toteutuvan yleensä. Taulukko 4 kuvaa, että vastaajat ovat pääsääntöisesti tyytyväisiä siihen, miten yksilöllisiin haasteisiin on pureuduttu.

Kyselyn avulla vastaajilta selvitettiin sitä, onko tarjottu työ ollut ratkaisukeskeistä. 13 henkilöä vastasi ratkaisukeskeisyyden toteutumiseen.

Taulukko 5. Työn ratkaisukeskeisyys

Ratkaisukeskeisyyden toteutuminen Arviointiasteikko	Määrä	%
1- Ei koskaan	0	0%
2- Silloin tällöin	0	0%
3- Yleensä	4	30,8%
4- Pääsääntöisesti	4	30,8%
5- Aina	5	38,4%
Kyselyyn vastanneet	13	100%

Vastaukset jakautuivat asteikon 3–5 välille. Vastaajista 4 henkilöä kokivat ratkaisukeskeisyyden toteutuvan yleensä, sekä 4 vastaajaa oli sitä mieltä, että ratkaisukeskeisyys toteutuu pääsääntöisesti. Suurin luku koostui kuitenkin arvosanasta 5 joka tarkoittaa ratkaisukeskeisyyden toteutumista aina. Vastaajista 5 henkilöä antoi vastaukseksi tämän vaihtoehdon. Ratkaisukeskeisyys on hyvinkin merkittävässä asemassa työskentelyssä. Siksi on hyvä huomata, että lähes kaikki vastaajat kokevat ratkaisukeskeisyyden näkyvän työskentelyssä ja että yksilöllisiin haasteisiin on myös pureuduttu.

Viimeisenä kysymyksenä oli avoin kysymys, jossa kysyttiin, miten ratkaisukeskeisyyttä voisi parantaa. Seitsemän vastaajaa kertoi mielipiteensä siitä. Pääasiallinen, kokemus kaikkien vastanneiden kesken oli ajatus tai käsitys siitä, että ratkaisukeskeisyys toteutuu. Kolme vastaajaa toi ilmi, että lasten ja ohjaajien väliselle keskustelulle ja toiminnalle tulisi olla enemmän aikaa. Pääteiden käyttö näkyi edelleen osan elämässä. Vastaajat toivoivatkin, ettei kotilomia aloitettaisi liian aikaisin, vaan että työskentelylle varattaisiin ensin riittävästi aikaa. Vastaajat toivoivat myös tukea haitallisen toiminnan lopettamiseen, mikä mahdollistaisi myös ulkopuolisen tuen saamisen. Kaksi vastaajaa ehdotti, että käytettäisiin kokemusasiantuntijoita. Vastauksissa nousi esiin myös se, että perhetyö oli osan kohdalla vasta alkanut, eivätkä he siten osanneet vielä kertoa ajatuksiaan perhetyön ratkaisukeskeisyydestä.

12 JOHTOPÄÄTÖKSET JA KEHITTÄMISIDEAT

Tämän opinnäytetyön päätutkimuskysymyksenä oli “Millainen on Saviston koti Oy:n tarjoama perhetyön vaikuttavuus päihdenuoren vanhempien kokemana?” Pääkysymystä tuettiin kysymyksillä siitä, miten perheen ja työyhteisön/verkoston välinen avoin vuorovaikutus toteutuu, miten arkea on tuettu kaikissa sijoituksen vaiheissa, ovatko hoito ja kohtaaminen olleet tasavertaisia, miten yksilöllisiin haasteisiin on pureuduttu sekä onko työskentely ollut ratkaisukeskeistä. Kyselyn vastaukset toimivat tämän tutkimuksen aineistona. Alkuperäisen tavoitteen mukaisia, tutkimusta tukevia haastatteluja ei saatu tehtyä, joten tuloksissa tarkasteltiin ainoastaan kyselyn vastauksia.

Tutkimustulokset osoittavat tyytyväisyyttä Saviston koti Oy:n toteuttaman perhetyön osalta. Tulosten perusteella voidaan todeta, että pääsääntöisesti perheen ja työyhteisön/verkoston välillä avoin vuorovaikutus toteutuu. Vuorovaikutus koettiin riittävän avoimeksi ja sen toivottiin jatkuvan entiseen malliin.

Perhetyön yksi tavoitteista on ollut kohdata ja hoitaa jokaista tasavertaisesti. Lähtökohtaisesti ammatillisen auttamissuhteen hyväksyvä ja ymmärtäväinen kohtaaminen sekä luottamuksen synnyttäminen kannustamalla ja rohkaisemalla kokonaisvaltaiseen muutokseen. Vastajien kokemus tasavertaisesta kohtaamisesta ja hoidosta on tulosten valossa pääasiassa positiivinen. Avoin kysymyksen avulla selvitettiin sitä, mitä vanhemmat haluaisivat kohtaamisen osalta parannettavan. Kohtaamisen koettiin olevan pääosin tasavertaista, eikä tarvetta parantamiseen ollut.

Perhetyön tavoitteena on tukea lasta sijoituksen alussa, aikana ja itsenäistymisvaiheessa. Sijaishuoltoapaikan vastuulla on huolehtia siitä, että lapsen ja vanhempien välinen yhteydenpito toteutuu. Tutkimuksessa selvitettiin vanhempien kokemusta siitä, onko kaikissa sijoituksen vaiheissa tuettu arkea. Tulosten valossa arjen tukeminen näytti toteutuvan ja että tuki oli sellaisenaan riittävää. Arkirytmien merkitys korostui vastauksissa ja se nähtiin huomioiduksi työskentelyssä. Sijoituksen aikana näyttäytyi, että olemassa olevat arjen tukemisen elementit täyttyivät ja vanhemmat osoittivat pääasiassa tyytyväisyyttä siihen, miten arkea oli tuettu sijoituksen eri vaiheissa.

Perhetyö on kokonaisuudessaan yksilön haasteiden huomioon ottamista ja ratkaisukeskeistä työskentelyä. Tutkimustulosten valossa vastaajat ovat pääsääntöisesti tyytyväisiä siihen, miten yksilöllisiin haasteisiin on pureuduttu. Määrällisesti mitattuna vastauksista ilmenee enemmän tyytyväisyyttä kuin tyytymättömyyttä toteutuneen työn osalta. Ratkaisukeskeisyyden osalta vastaajat olivat pääsääntöisesti (arvosana 4) tyytyväisiä siihen miten ratkaisukeskeisyys on otettu huomioon ja kokivat, että työn ratkaisukeskeisyys näkyy sekä näytättyä työskentelyssä, vaikka kehittämissuhteita tämän osa-alueen osalta annettiin.

Kehittämiskohteeksi avoimelle vuorovaikutukselle nousi tiedonkulun puutteellisuus. Tiedonkulkua tulisi kehittää, sillä se nähtiin osittain haasteena vuorovaikutuksen toteutumiselle. Perheen ja ohjaajien välillä tulisi parantaa yhteistyötä. Vuorovaikutuksen ja tiedonkulun laadun näkökulmasta toivottiin sitä, että tieto lapsen asioista ei olisi vain "omaohjaajan" varassa. Jokaisen työntekijän tulisi tietää lapsen asioista ja tarpeen mukaan niistä tiedottaa. Avoimen vuorovaikutuksen kehittämisen näkökulmasta nousi myös esiin kokemus siitä, että vanhemmat olivat jääneet päätösten ulkopuolelle. Näin ollen tämän osalta kaivattiin lisää yhteydenpitoa työyhteisön ja perheen välillä. Noin puolet vastaajista oli sitä mieltä, että pelkästään puhelinsoitoilla lisättäisiin vanhempien osallisuuden tunnetta. Työskentelyn tulisi olla vastavuoroista ja säännöllisen yhteydenpidon avulla pystytään tukemaan vastavuoroista vuorovaikutusta. Lapsen asiakassuunnitelmaan voitaisiin tarkentaa perhetyön tavoitteiden osalta sitä, miten vuorovaikutusta voidaan yksilötasolla toteuttaa. Lisäksi suunnitelmaan voisi kirjata sen, mitä vanhemmat toivoisivat tarkemmin otettavan huomioon sekä sen, kuinka usein lapsen asioissa ollaan yhteydessä. Kohtaamisen osalta kyselyssä ei ilmennyt kehittämissuhteita, sillä se koettiin toimivaksi. Hoidon osalta kehittämiskohteeksi toivottiin hoidon läpinäkyvyyttä. Ohjaajien kiire nähtiin osana ongelmaa ja siksi kehittämissuhteeksi nousi henkilökunnan määrän lisääminen. Sympatia ohjaajia kohtaan ilmeni useissa vastauksissa ja vanhemmat korostivatkin sitä, että hoidon tavoite on hyvä, mutta ei aina näkyvä. Apua kaivattiin siihen, että lapsia ohjattaisiin "oikeisiin valintoihin".

Kehittämisehdotuksena kohtaamisen ja hoidon tasavertaisuuteen nähtiin moniammatillisuuden lisääminen. Jotta perhetyön näkökulmasta hoito olisi tasavertaisempaa, ohjaajien tueksi tarvittaisiin lisää alan muita ammattilaisia ja vanhemmat tarvitsisivat enemmän tukea kontaktien ja yhteydenpidon osalta. Huomionarvoista on se, että ”paraskaan tuki ei riitä jollei nuori itse ole sitoutunut normaaliin arkeen ja arkirutiineihin”. Lapsia, tulee motivoida arkeen, askareisiin ja vastuunottoon. Ratkaisukeskeisesti ajatellen, työskentely tarvitsisi enemmän työkaluja puuttua haitallisen toiminnan lopettamiseen. Kasvua ja kehitystä haittaava käyttäytyminen ja toiminta tulisi saada loppumaan tai siihen tulisi pyrkiä herkemmin puuttumaan. Useiden vastaajien näkökulmasta ratkaisukeskeisyys toteutui, mutta sitä tarvittaisiin enemmän tai tulisi etsiä erilaisia menetelmiä siihen, miten lasten haitallinen toiminta saadaan loppumaan ja työskentely olisi mahdollisimman tavoitteellista ja tuloksellista.

Yhteenvedona johtopäätöksistä voin todeta, että perhetyön tavoitteet täyttyvät. Perhetyön tavoitteet täyttyivät vastanneiden kesken määrällisesti mitattuna useammin kuin laadullisella tavalla mitattuna. Siksi työn näkökulmasta olikin hyvä saada tuloksia molempien menetelmien avulla. Tavoitteet täyttyivät arviointiasteikolla mitattuna yleensä, pääsääntöisesti ja aina vastanneiden kesken. Avoimien vastausten avulla perhetyölle saatiin kehittämisehdotuksia vastaajilta. Perhetyö on vaikuttavaa, mutta perheiltä tulleiden kehittämisehdotusten avulla siitä saadaan vielä vaikuttavampaa. Suunta on oikea, mutta sitä miten siitä saadaan parempaa ja tehokkaampaa ja tuloksellisempaa, on pohdittava yhdessä työntilaajan kanssa.

13 POHDINTA

Opinnäytetyön prosessi vaikutti kokonaisuudessaan mielenkiintoiselta, vaikka ajoittain se oli hyvinkin hankalaa työn hitaan etenemisen johdosta. Aihe oli kuitenkin erityisen mielenkiintoinen ja työn toteuttaminen oli koko prosessin ajan sellainen, että sitä oli mielekästä tehdä. Työn hitaan etenemisen johdosta ajoittain tuntui hyvin haastavalta saada työ päätökseen ja siksi toisinaan koin epävarmuutta tutkimuksen etenemisestä. Prosessin edetessä luotin kuitenkin omiin taitoihini ja pidin itsenäisestä työskentelystä.

Tämän työn avulla sain selkeämpää näkemystä perhetyön laaja-alaisuudesta ja merkityksestä lastensuojelun kentällä. Koin oivalluksia siitä, miten jäsenten väliset suhteet rakentavat perheen ja miten useita tekijöitä tulee ottaa huomioon perhetyön näkökulmasta.

Teoreettisen viitekehyksen rajaaminen oli työn kannalta tärkeää, ja tämän osalta koin haasteita vetää selkeää rajaa siihen, mitä tämän työn tulisi sisältää. Työn edetessä ja tavoitteiden selkiytyessä työ sai selkeät raamit ja tällöin myös teoriapuoli alkoi selkiintyä ja osasin paremmin rajata, mitä mistäkin osaluueesta halusin ilmaista ja tuoda esille.

Perhetyön kenttä on suuri ja siinä yhdistyvät niin lastensuojelu kuin sijaishuoltoinkin. Työtä säätelevät lait ja asetukset, jotka tulee tietää ja tiedostaa työtä tehdessään. Toivon tämän työn tulosten olevan hyödyksi toimeksiantajalle, jotta heidän toteuttamansa perhetyö olisi parasta mahdollista työtä. Sosiaalialan palvelukentällä täytyy jatkuvasti kehittyä ja siksi koen tärkeäksi sen, että olen omalta osaltani saanut olla mukana kehittämässä sitä.

LÄHTEET

Araneva, M. 2018. Lastensuojelun perhehoito. Liettua: Balto.

Familiar. 2021a. Raussila. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://familiar.fi/toimipaikat/raussila> [viitattu 2.3.2021].

Familiar. 2021b. Laitoshoito. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://familiar.fi/laitoshoito> [viitattu 4.3.2021].

Familiar. 2021c. Toimipaikat. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://familiar.fi/toimipaikat/savisto> [viitattu 5.4.2022].

Familiar. 2021d. Sosiaalipalvelujen omavalvontasuunnitelma. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.essote.fi/wp-content/uploads/sites/2/2021/04/familiar-oy-saviston-koti-anjala.pdf> [viitattu 5.4.2022].

Hakalehto, S. & Toivonen, V. (toim.) 2016. Lapsen oikeudet lastensuojelussa. 1. painos. Helsingin Kamari Oy.

Ihalainen, J., Kettunen, T. 2017. Turvaverkko vai trampoliini. Sosiaaliturvan mahdollisuudet. 10.–11. painos. Helsinki. Sanoma Pro Oy.

Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M. & Virolainen, A. 2012. Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. 2., uudistettu painos. Porvoo. Bookwell Oy.

Karjalainen, K., Hakkarainen, P. & Salasuo, M. 2019. Suomalaisten huumeiden käyttö ja huumeasenteet 2018. Kuvat 1 ja 2. Tilastoraportti 2/2019, 25.2.2019. Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201902256119> [viitattu 25.10.2021].

Kivioja, P. & Kujala, J. 2014. Perhetyön vaikuttavuuden arviointi Raudasmäen sosiaalipalvelut Oy:ssä. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Centria ammattikorkeakoulu. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/70769/PERHETYON%20VAIKUTTAVUUDEN%20ARVIOINTI.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [viitattu 13.3.2022].

Kotiranta, T., & Mäntysaari, M. 2017. Vaikuttavuus tulee ja menee – ja palaa taas takaisin. Teoksessa Tuulo-Henriksson, A, Kalliomaa-Puha, L & Rauhala, P-L. (toim.) Harkittu, tutkittu, avoin. Helsinki: Kelan tutkimus, 36–37. Saatavissa: <http://hdl.handle.net/10138/178926> [viitattu 27.10.2021].

Lahikainen, A, Mälkiä, T, Repo, K. 2015. Media lapsiperheessä. E-kirja. Tampere: Vastapaino. Saatavissa: <https://kaakkuri.finna.fi> [viitattu 20.10.2021].

Laitinen, M., & Niskala, A. 2013. Asiakkaat toimijoina asiakastyössä. E-kirja. Tampere: Vastapaino. Saatavissa: <https://www.ellibslibrary.com/book/978-951-768-415-6> [viitattu 18.10.2021].

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361.

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.

MLL. 2017. Lapsen itsetunnon tukeminen. Mannerheimin lastensuojeluliitto. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/vanhemmuus-ja-kasvatus/lapsen-itsetunnon-tukeminen/> [viitattu 17.10.2021].

Nätkin, R. (toim.) 2006. Pullo, pillerit ja perhe. Vanhemmuus ja päihdeongelmat. Jyväskylä: PS-kustannus.

Partanen, A., Holmberg, J., Inkinen, M & Salo-Chydenius, M. 2015. Päihdehoitotyö. E-kirja. Helsinki: Sanoma Pro Oy. Saatavissa: <https://www.ellibslibrary.com/book/978-952-63-2994-9> [viitattu 20.10.2021].

Päihdeongelmien tunnistaminen ja hoito. THL. Päivitetty: 21.12.2015. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/paihdehoito/paihdeongelmaisten-palvelut> [viitattu 22.11.2020].

Rönkä, S., Ollgren, J., Alho, H., Brummer-Korvenkontio, H., Gunnar, T., Karjalainen, K., Partanen, A. & Väre T. (2020). Kuva 3. Amfetamiinien ja opioidien ongelmakäytön yleisyys Suomessa vuonna 2017. *Duodecim* 8, 927–935.

Saastamoinen, K. 2010. Lapsen asema sijaishuollossa. Käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Saari, J, Eskelinen, N, Bröklund, L. 2020. Raskas perintö. Ylisukupolvinen huono-osaisuus Suomessa. Tallinna: Gaudeamus.

Salonen, V. 2018. Aineiston analysointi ja tulosten visualisointi. Aineiston analysointi. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://opinkirjo.fi/tutkimuksen-perusteet/aineiston-analysointi/> [viitattu 15.3.2022].

Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301.

Saviston koti Oy. 2020. Nuorten päihdekuntoutuksen ammattilainen. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.savistonkoti.fi/> [viitattu 12.11.2020].

Spännäri, J. 2021. Vaikuttava lastensuojelun perhetyö. Kandidaatin tutkielma. Sosiaalityö. Jyväskylän avoin yliopisto. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/78391/1/URN%3ANBN%3Afi%3Aju-202110275421.pdf> [viitattu 15.3.2022].

Strömberg-Jakka, M. & Karttunen, T. 2012. Sosiaalityön haasteet. Tukea ammattilaisten arkeen. Jyväskylä. PS-kustannus.

THL. 2021. Päihderiippuvuuden hoito, kuntoutus ja arjen tuki. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. WWW-dokumentti. Päivitetty: 3.9.2021. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/paihdehoito/paihderiippuvuuden-hoito-kuntoutus-ja-arjen-tuki> [viitattu 4.3.2022].

Trogen, T. 2020. Positiivinen kasvatus. E-kirja. Jyväskylä: PS-kustannus. Saatavissa: <https://www.ellibslibrary.com/reader/9789523700482> [viitattu 6.10.2021].

Törrönen, M., Hänninen, K., Jouttimäki, P., Lehto-Lunden, T., Salovaara, P. & Veistilä, M. 2016. Vastavuoroinen sosiaalityö. E-kirja. Helsinki: Gaudeamus. Saatavissa: <https://www.ellibslibrary.com/reader/9789524959179> [viitattu 17.10.2021].

Vilen, M., Seppänen, P., Tapio, N. & Toivanen, R., (toim.). 2014. Kohtaamisia lapsiperheissä. Menetelmiä perhetyöhön. 2. painos. Helsinki. Kirjapaja Oy.

Vilka, H. 2021. Näin onnistut opinnäytetyössä. Ratkaisut tutkimuksen umpikujiin. Jyväskylä. PS-kustannus.

Saviston Koti Oy tarjoaa perhetyötä kaikille vakauttaville osastoille sijoitetuille asiakkailleen ja heidän perheilleen. Perhetyötä tehdään yrityksen arvomaailman mukaisesti.

Saviston koti on määritellyt toimintaansa ohjaavat arvot seuraavasti:

ARVOMAAILMA:

Avoimuus ja läpinäkyvyys

Saviston kodin toiminta on avointa ja läpinäkyvää monialaisesti. Nuoren asioista vastaava sosiaalityöntekijä, nuoren huoltaja tai valvova viranomainen voi milloin vain seurata nuorten kanssa tehtävää työskentelyä. Työyhteisön ja nuorta hoitavan verkoston vuorovaikutus on avointa, he eivät salaa asioita, ja puhuvat aina asioista rehellisesti, niiden oikeilla nimillä. (Familiar 2021c.)

Oikeudenmukaisuus

Saviston kodissa kohdellaan kaikkia työyhteisössä oikeudenmukaisesti ja reilusti. Nuoria kohdellaan tasapuolisesti ja oikeudenmukaisesti riippumatta heidän sukupuolestaan, syntyperästään, seksuaalisuudestaan, vakaumuksestaan tai oireilustaan. Jokaiselle nuorelle varmistetaan myös oikeudenmukainen kohtelu laitospuolellakin. (Familiar 2021c.)

Turvallisuus

Saviston kodissa huolehditaan siitä, että yksiköissä on turvallista asua ja työskennellä. Kiinteistö ja ympäristö on turvallinen ja sosiaaliin tilanteisiin kiinnitetään huomiota ja reagoidaan. Yksiköissä on kielletty fyysinen ja psyykkinen väkivalta, syrjintä sekä kiusaaminen. Työskentelyssä pyritään siihen, että ilmapiiri on turvallinen ja kodinomainen. Yhteisössä luodaan olosuhteet sille, että nuori tuntee olonsa turvalliseksi, joka mahdollistaa myös itsensä ilmaise-
min. Yksiköiden aikuiset ovat turvallisia ja he pitävät kiinni rajoista ja rakenteesta. (Familiar 2021c.)

Asiantuntijuus ja ammattitaito

Saviston kodin henkilökunta on ammattitaitoista ja jokaisessa yksikössä on riittävä ammattikokemuksen taso sekä tutkintovaatimukset täyttyvät. Toiminnassa huolehditaan siitä, että henkilöstöä on riittävästi ja sitä koulutetaan säännöllisesti. Saviston kodin toiminnalle on tärkeää, että työ osataan mahdollisimman hyvin. Hiljaista tietoa ja ammatillista osaamista arvostetaan ja sitä pyritään vaalimaan. Heillä on halu kehittyä ja oppia kaiken aikaa lisää. (Familiar 2021c.)

Arvostava kohtaaminen

Jokaista yhteisön jäsentä kohdellaan kunnioittavasti ja arvostavasti. Työskentelyssä kuunnellaan ja pyritään vastavuoroiseen dialogiin. Toiminnassa arvostetaan ihmisten henkilökohtaisia vahvuuksia ja niiden löytämistä tuetaan. Yhteisössä on kielletty kiusaaminen, seksistinen ja vähättelevä sekä epäkohtelias puhe. Työskentelyssä kiinnitetään huomiota huumorin ilmaisemiseen, sen avulla parannetaan työssä jaksamista sekä huumoria hyödynnetään nuorten kanssa toimimiseen. Kohtaaminen on yksilöllistä ja jokaista pidetään arvokkaana tilanteesta riippumatta. (Familiar 2021c.)

Päihteettömyys

Saviston kodissa pyritään sijoitettujen nuorten päihteettömyyteen ja päihdeongelmien sekä päihteiden käytön ennaltaehkäisyyn. Tätä arvoa toteutetaan työskentelyssä päihteettömyyttä tukevin menetelmin, kuten elämänhallintaryhmien ja yksilötyön päihteettömyyteen tähtäävillä toiminnoilla. Yksikköön ei saa tuoda päihteitä eikä käyttää päihteitä. Yksiköissä pyritään ehkäisemään päihteiden tuontia ja käyttöä lastensuojelulain mahdollistamilla tavoilla sekä yhteisön rakenteella. (Familiar 2021c.)

Perhetyö toteuttaa näitä arvoja tavoitteellisesti:

Saviston kodin perhetyön tarkoituksena on tukea sijoitettujen nuorten ja perheiden arkea nuoren sijoituksen aikana, itsenäistyessä sekä kotiutuessa. Työskentelyn aikana on määritelty yksilölliset pulmakohdat yhdessä nuoren, perheen ja sosiaalityöntekijän kanssa ja työskentely perustuu siihen. Perhetyö on suunnitelmallista ja tavoitteellista ja työskentelyjakso määrittyy työskentelyn aikana. Työskentelyjakso sisältää aloitusvaiheen, työskentelyvaiheen ja lopetusvaiheen. Asiakassuunnitelmien yhteydessä pidetään väliaikaispalaveria. (Familiar 2021d, 7.)

Arvioiva perhetyö

Arvioivalla perhetyöllä tarkoitetaan perheen kanssa tehtävää työtä, jossa pyritään mahdollisuuksien mukaan tunnistamaan ja ratkomaan nuoreen vaikuttavia ongelmia ja niiden nimeämistä perheen kotona. Työskentelyn avulla pyritään vahvistamaan nuoren suhdetta perheeseen ja muihin lasta tukeviin verkostoihin. (Familiar 2021d, 7.)

Kotiuttava perhetyö

Kotiuttava perhetyö tarkoittaa sijoitettujen nuorten ja heidän perheidensä arjen tukemista nuoren kotiutuessa. Työskentelyssä nousee tärkeäksi verkostot, jotka ovat tulevaisuudessa nuoren elämässä mukana. Kotiuttavan työn tavoitteena on löytää ja vahvistaa voimavaroja, joita nuorella ja hänen perheellensä on, sekä ratkaisukeskeisesti pureutua ongelmiin, jotka ovat vaikeuttamassa voimavarojen käyttöönottoa. (Familiar 2021d, 7.)

Työ- ja arviointimenetelmät

Perhetyössä käytetään erilaisia menetelmiä monipuolisesti. Huomioidaan perheen tarpeet ja hyödynnetään työntekijöiden koulutusta ja yksilöllistä osaamista. Perhe- ja yksilötapaamisissa käytetään tukena erilaisia menetelmävälineitä kuten lomakkeet, työkirjat ja kortit. Työmenetelmiä, jotka nousevat tärkeiksi ovat mm. perhearviointimalli ja toiminnallisuus. (Familiar 2021d, 7.)

Lähiverkosto – ja sidosryhmäyhteistyö

Perheen palvelu- ja lähiverkosto kartoitetaan heti työskentelyn alussa. Perheeltä pyydetään yhteydenpitolupa, joka mahdollistaa ohjaajien säännöllisen yhteydenpidon perheen verkostoon tarpeen vaatiessa. Perheen tarpeiden mukaan ohjaajat tapaavat lähiverkostoa ja perheen palvelujen toimijoita. Verkostoa pyritään tapaamaan pääsääntöisesti yhdessä perheen kanssa, tarvittaessa järjestetään myös verkostopalavereita. (Familiar 2021d, 7.)

Millainen on Saviston Koti Oy:n tarjoama perhetyön vaikuttavuus nuoren vanhempien kokemana

1. Toteutuuko perheen ja työyhteisön/verkoston välillä avoin vuorovaikutus

1 2 3 4 5

1-ei koskaan 2- silloin tällöin, 3- yleensä,
4- pääsääntöisesti, 5-aina

Avoimella vuorovaikutuksella tarkoitetaan: Kohtaamista, kuulemista, ymmärtämistä ja puhumista tilanteesta riippumatta.

2. Miten haluaisit, että avointa vuorovaikutusta parannettaisiin?

3. Onko kohtaaminen ollut tasavertaista?

1 2 3 4 5

1-ei koskaan 2- silloin tällöin, 3- yleensä,
4- pääsääntöisesti, 5-aina

Kohtaamisella tarkoitetaan toista ihmistä kunnioittavaa, kuuntelevaa ja toisen ihmisen hyväksyvää läsnäoloa.

4. Onko hoito ollut tasavertaista?

1 2 3 4 5

1-ei koskaan 2- silloin tällöin, 3- yleensä,
4- pääsääntöisesti, 5-aina

5. Mitä haluaisit parantaa kohtaamisen ja hoidon tasavertaisuudessa?

6. Tuetaanko arkea sijoituksen jokaisessa vaiheessa?

1 2 3 4 5

1-ei koskaan 2- silloin tällöin, 3- yleensä,
4- pääsääntöisesti, 5-aina

Sijoituksen vaiheet:

-pysäytys ja arvointi

-vakauttava osasto

-itsenäistyminen tai kotiutuminen

7. Miten arjen tukemista voitaisiin parantaa?**8. Onko perhetyöllä pyritty pureutumaan yksilöllisiin haasteisiin?**

1 2 3 4 5

1-ei koskaan 2- silloin tällöin, 3- yleensä,

4- pääsääntöisesti, 5-aina

Haasteilla tarkoitetaan esimerkiksi riippuvuuksia, henkisiä sekä fyysisiä haasteita.

9. Onko työskentely ollut ratkaisukeskeistä?

1 2 3 4 5

1-ei koskaan 2- silloin tällöin, 3- yleensä,

4- pääsääntöisesti, 5-aina

Ratkaisukeskeisyydellä tarkoitetaan yhdessä keinojen löytämistä henkilön omista voimavaroista, tavoista ja kyvyistä tavoitteiden saavuttamiseksi.

10. Miten voisimme parantaa ratkaisukeskeisyyttä?